

12

MAANDBLAD VAN DE BOND BETER LEEFMILIEU - 6de jaargang - dec. 1986

MILIEURAMA

EDITORIAAL	2
Mestmirakels	3
FLITSEN	8
België en zijn kernaafval	9
POLITIEK & Co	13
BRIEVEN	13
FRONTLIJN	14
EUROPA	14
Red de Noordzee	15
De nieuwe BBL-BOEKENWINKEL	
In de stille giftige Kempen	17
IN VOGELVLUCHT	18
Zorgen voor morgen	19
Indaver-end sukses	23
BERICHTEN	25
PUBLIKATIES	28
KALENDER	31
PUZZELEN	32

inhoud

editoriaal

MILIEUBEVOEGDHEID? EUREKA!

In "Het Kraaienest" - het radioprogramma op zaterdagmiddag - werd onlangs aan een aantal politici van divers pluimage de vraag voorgelegd wie nu eigenlijk bevoegd is voor leefmilieu binnen de Vlaamse Exekutieve. Het resultaat was merkwaardig: de vroeде vaderen (en moeders) die het vaderland bestieren, sloegen een pover figuur. Op één uitzondering na zakte zowat iedereen voor het examen. Graag enkele bedenkingen hierbij. Als loyale burgers van dit land twifelen wij niet aan de bekwaamheid van de volksvertegenwoordiging, maar denken wij dat er iets anders schort, nl. dat de bevoegdheidsverdeling inzake milieumateries bijzonder ingewikkeld is zodat zelfs de politici de rechte weg verliezen. Deze versnippering van bevoegdheden heeft o.i. te maken met het gebrek aan inzicht in milieuzaken. De verschillende milieuproblemen zijn zeer sterk met elkaar verbonden. Zo wordt het probleem van de zure regen veroorzaakt door luchtverontreiniging hoofdzakelijk afkomstig van energie-opwekking, industrie, verkeer en landbouw en heeft rechtstreekse gevolgen voor het natuurlijk milieu (bomen, vennen) maar eveneens op de menselijke gezondheid en historische monumenten. Een gecoördineerde en geïntegreerde aanpak van milieuproblemen zou zonder meer in de logische lijn van de verwachtingen liggen. Daar zitten we echter nog ver vanaf. Uiteraard hangt deze bevoegdheidsversnippering ook samen met politieke touwtrekkerij en met de kinderziekten van een ingewikkelde hervorming van de Belgische staat.

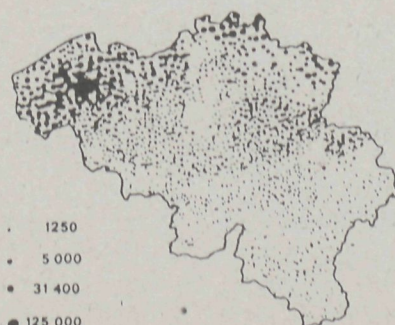
Een tweede bedenking bij deze uitzending is dat, indien onze politici verloren lopen in de verdeling van bevoegdheden inzake milieumateries, hoe erg moet dan gesteld zijn met de gewone burger? Een burger die uit zijn sloffen wil schieten omdat hij gekonfronteerd wordt met een hinderlijk bedrijf in zijn buurt, of omdat zij een natuurgebied wil redden van dreigend stortgevaar, ... Het hoeft ons echt niet te verbazen dat de rechtzoekende, verantwoordelijke burger vaak na nodeloze omzwervingen aan de juiste deur kan aankloppen. Een deur die dan dikwijls al gesloten is om men in het kader van één of andere administratieve procedure te laat komt. Tevens wordt de indruk gewekt dat een aantal beleids mensen doelbewust een mistgordijn wensen op te hangen om aktievoerders het leven moeilijk te maken en diverse "foefel"-praktijken voor de openbaarheid te behoeden. Het probleem is echter wel dat de verloederding van ons milieu vroeg of laat, en al dan niet in schandaalvorm, toch voor de dag komt, alle manoeuvres van wie ook ten spijt.

Dirk Van Melkebeke

MEST IS GEEN HEILIGHEYT, MAAR 'T DOET MIRAKELS WAAR 'T LEYT

De Nederlandse minister van landbouw, de heer Braks, bracht met zijn recent voorstel tot halvering van de heffing op mestoverschotten, indien deze uitgevoerd worden, de problemen van de mestovervloed opnieuw volop in de aandacht. Dit oppervlakkig voorstel dat het probleem slechts doorschuift naar de buurlanden (o.a. België) geeft geen enkele grondige oplossing aan de mestoverschotten. Peter Bossu daarentegen toont aan de hand van het ontwerp-voorstel tot aanpak van het mestoverschottenprobleem in de regio Brugge-Tielt-Roeselare aan dat een andere aanpak van het "bruine gevaar" mogelijk is. Volledigheidshalve voegen we hier de gevolgen van overbemesting voor het milieu bij zoals die opgesomd staan in het 'Ontwerpplan Afvalstoffen 1986-1990' van OVAM, evenals het persbericht dat de Bond Beter Leefmilieu de wereld instuurde naar aanleiding van het Nederlandse voorstel.

De ontwikkelingen in de veehouderij (schaalvergroting, verandering in de kweekmethodes, regionale concentratie, ...) gaan gepaard met belangrijke milieuproblemen (zie Milieurama 1986/3). Vooral in de regio Brugge-Roeselare-Tielt ondergaat de bio-industrie nog steeds een geweldige groei en wordt men gekonfronteerd met overbemestingseffekten als: te hoge concentraties nitraat in het drinkwater, bodemerosie, vervuiling van het oppervlaktewater, ammoniakemissie, ...

Aantal varkens per gemeente van België

Een studie uitgevoerd door prof. W. Verstraete en ir. J. Poels van de Rijksuniversiteit Gent (RUG), wees uit dat de regio met een mestoverschot van 300.000 m³ per jaar zit. Alle belangengroepen zijn het erover eens dat, zowel vanuit ekologisch als vanuit landbouwkundig oogpunt, een degelijke oplossing dient gezocht. De laatste tijd zijn dan ook tal van organisaties en instellingen bezig met het uitwerken van diverse voorstellen.

In de probleemregio Brugge-Roeselare-Tielt werd in de schoot van het Promotiecomité van het Arrondissement Tielt v.z.w. (APT) een stuurgroep "landbouw" opgericht, die onlangs een voorstel tot oplossing van het mestoverschottenprobleem heeft uitgewerkt. De stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van landbouworganisaties (Boerenbond, landbouwers, ...), milieuverenigingen (Torenvalk v.z.w. Tielt en Leefmilieu Lichtervelde), specialisten (ir. J. Poels RUG) en gemeentelijke en provinciale mandatarissen. Het ontwerpvoorstel tot aanpak van het mestoverschottenprobleem in de regio werd onlangs naar het ministerie van landbouw en de betrokken gemeentebesturen verstuurd. De hoofdlijnen ervan vindt u in dit artikel.

GEVOLGEN VAN OVERBEMESTING VOOR HET MILIEU

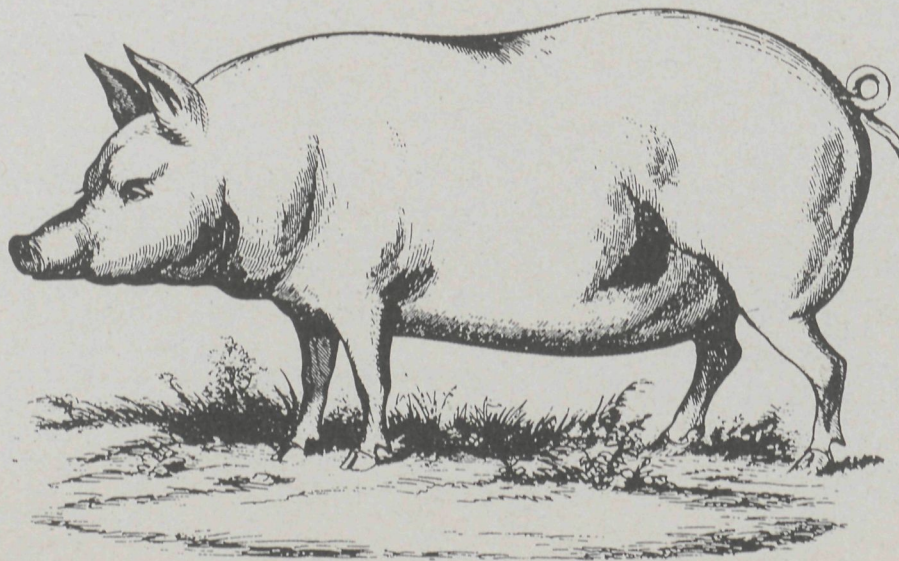
Het verwijderen van de mestoverschotten leidt tot aanreiking van mineralen in de bodem en in het water. Oppervlakkige afspoeling (vooral voor fosfor) en uitspoeling (vooral voor stikstof) leveren een belangrijke bijdrage tot de stikstof en fosfor-verontreiniging van het oppervlakte- en grondwater. Er bestaat een duidelijk verband tussen het bemestingsniveau en het nitraatgehalte in het drainwater en het oppervlaktewater. In de winter kan het nitraatgehalte in het drainwater oplopen tot boven de 200 mg/l. Tot nu toe heeft de kwaliteit van het water in de bestaande spaarbekkens in Vlaanderen ("Kluizen" en "De Blankaert") nog geen aanleiding gegeven tot ernstige moeilijkheden om aan de opgelegde kwaliteitsnorm te voldoen. Naarmate bij uitbreiding minder selektief kan gekapteerd worden en ook stroomgebieden in zand- en zandleemgronden (i.p.v. poldergronden) voor de bevoorrading moeten zorgen, bestaat het gevaar dat moeilijk nog aan de EEG-richtlijn (50 mg NO_3/l) voldaan kan worden.

Voor de meeste diepe grondwaterwinningen vormen de nitraten enkel een probleem in enkele nitraatgevoelige gebieden. Vooral in de Maasgronden in Limburg is er duidelijk een stijgende trend in de nitraatgehalten, welke toegeschreven worden aan het toegenomen toedienen van mengmest vooral vanuit de overschotgebieden in Nederland (Noord-Brabant, Nederlands Limburg). Deze invoer kan geraamd worden op 100.000 à 150.000 m^3 mengmest. Ondiepe grondwaterputten voldoen gemiddeld in één op drie gevallen niet aan de normen. Deze putten bevinden zich meestal in een omgeving van

intensieve antropogene invloed. Aalputten, mesthopen en eventueel sterke lokale bemesting zijn meestal de oorzaak van de kontaminatie.

Het gevaar voor bodemverontreiniging is in de eerste plaats afkomstig van koper, gedeeltelijk ook van fosfor. Er worden belangrijke hoeveelheden koper toegevoegd aan het varkensvoeder, ter bevordering van een betere groei en voederkonversie. Dit koper komt grotendeels in de mest terecht. Het met de mest op de bodem gebracht koper akkumuleert in de bovenste bodemlagen. Reeds vanaf geringe concentraties (40 ppm) kunnen opbrengstverminderingen zich voordoen (bij maïs, vlinderbloemigen). In een aantal gebieden bevat de bodem reeds de helft van de kopergehalten waarbij de situatie dramatisch kan worden. Bij sterke overbemesting met varkens- of pluimveemest akkumuleert het element fosfor sterk in de bodem. Geleidelijk wordt het adsorptiecomplex geheel of gedeeltelijk met fosfaat verzadigd. In welk tijdsbestek dit plaatsvindt, is afhankelijk van de overdoseringen en het ijzer- en aluminiumgehalte van de bodem. Alhoewel op korte termijn geen directe gevolgen te merken zullen zijn, mag men verwachten dat dit zal leiden, op middellange termijn, tot sterk verhoogde fosforuitspoeling. Dierlijke mest geeft aanleiding tot ammoniak-emissies. Alhoewel verder wetenschappelijk onderzoek noodzakelijk is, zou volgens recente studies de concentratie van de intensieve veehouderij en de ammoniak-vervluchtiging in belangrijke mate bijdragen tot de verzuring van de bodem.

uit: "Ontwerpplan afvalstoffen 1986-1990", OVAM, maart 1985.

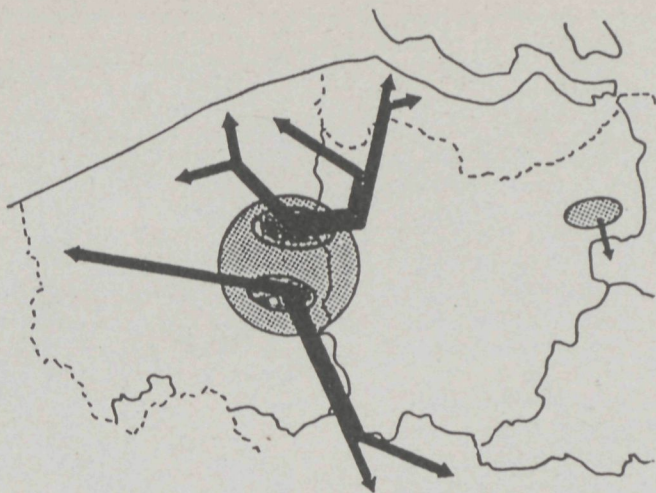

Fig II : Schematische voorstelling van het mogelijke mesttransport van overschotgebieden naar tekortgebieden (akkerbouw, tuinbouw) in Westvlaanderen.

Bron: Ontwerp afvalstoffenplan OVAM 1986-1990
Deelplan bijzondere afvalstoffen
Direkte planning

VOORSTEL TOT AANPAK VAN HET MESTOVERSCHOTTENPROBLEEM IN DE REGIO BRUGGE-TIELT-ROESELARE

De grote concentratie van veeteeltbedrijven in de regio Brugge-Roeselare-Tielt wekt bezorgdheid op. Zij produceren een jaarlijks overschot van 300.000 m³ aan varkensmest. Hiermee gaan heel wat negatieve invloeden op mens en leefmilieu gepaard. Kunstmest veroorzaakt tevens een verhoging van het nitraatgehalte. De vervuiling van grond- en oppervlaktewater is niet enkel aan landbouw- en veeteeltbedrijven te wijten. Een geïntegreerde en gelijkmatige aanpak van alle vervuilers is derhalve noodzakelijk. De plaatselijke bevolking, en meer in het bijzonder de landbouwpopulatie, is vrij onbekend met de draagwijdte van het probleem. Bovendien wordt de voorlichting nog bemoeilijkt door het ontbreken van overtuigend cijfermateriaal. Toch is het van primordiaal belang de landbouwers te sensibiliseren voor de problematiek, hen zicht op de omvang en vooral op de gevolgen ervan te verschaffen. Teneinde preciese gegevens te bekomen voert de landbouwfakulteit van de RUG metingen uit in de regio. Daarnaast zal contact worden opgenomen met de waterwinningsmaatschappij om cijfermateriaal betreffende de grondwatervervuiling en de stijging van het nitraatgehalte in het drinkwater te verkrijgen. Gelijk welke oplossing in verband met de mestproblematiek heeft maar kans op slagen indien de plaatselijke bevolking (gemeenten, landbouworganisaties, milieuverenigingen) van meetaf aan bij de projecten worden betrokken, zodat een actieve samenwerking kan ontstaan. Immers, het nuttig aanwenden van heffingen voor mestverwerking veronderstelt begrip en medewerking van alle partijen, om tot een zo efficiënt mogelijke oplossing te komen.

VOORGESTELDE OPLOSSINGEN

1. Mengmestverwerking

"Centrale verwerking van mengmest in het concentratiegebied" van prof. W. Verstraete en ir. J. Poels biedt een goede oplossing. Beknopt geformuleerd houdt deze oplossing in dat de mengmest aangevoerd wordt naar een centrale mengmestverwerkingsinstallatie; verwerkt wordt tot een volwaardig eindprodukt (reukloos, hygiënisch en met hoge bemestingswaarde); en vervoerd wordt naar een tussenopslag in het akkerbouwgebied, van waaruit ze verdeeld wordt naar gebieden met een tekort (Henegouwen, Westvlaamse polders). Deze oplossing wordt gekozen omdat ze de meeste garanties biedt voor efficiënte werking. Daarenboven biedt ze diverse voordelen van verwerking van de mestoverschotten. Mengmestverwerking maakt een controle op de kwantiteit én de kwaliteit van de mest mogelijk. Vooral dit laatste is belangrijk voor de landbouwers uit akkerbouwgebieden, die de mest kunnen gebruiken. Zonder kwaliteitswaarborg zullen zij niet gemakkelijk bereid gevonden worden tot afname van het produkt. Dergelijke garantie kan niet geboden worden bij andere verwerkingsmogelijkheden.

Bij het indampen tot 50 à 60 °C treedt er een sterilisatie-effekt op. Dit is vooral nuttig wanneer er in de regio varkenspest voorkomt: de meststof blijft dan nog bruikbaar. Daarenboven heeft het indampen een vermindering tot gevolg tot ongeveer 1/3 van het oorspronkelijke volume. Dit betekent eveneens een vermindering van de transportkosten.

Als grootste moeilijkheid zijn er de betrekkelijk hoge investerings- en werkingskosten. Vast staat dat de mestverwerkingsinstallatie niet selfsupporting kan zijn. Voor de investeringskosten zou een beroep worden gedaan op de nationale en/of pro-

BOND BETER LEEFMILIEU VREEST STRONTVLOED UIT NEDERLAND

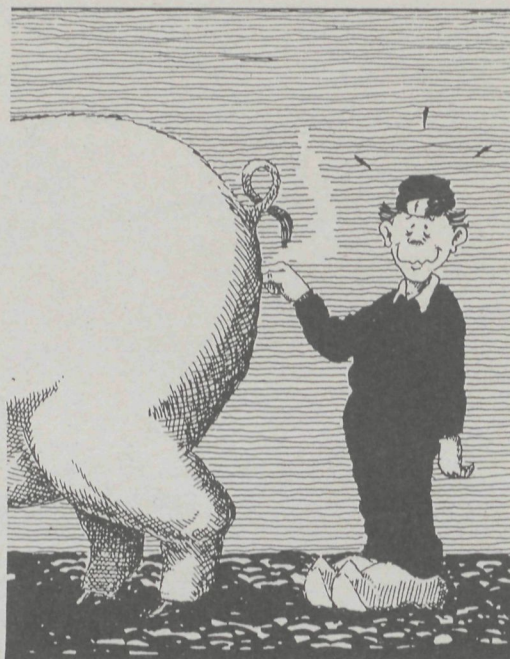
De Bond Beter Leefmilieu drukt zijn bezorgdheid uit over het voorstel in verband met de mestoverschotten van de Nederlandse minister van landbouw, Braks. Hij wil de heffing op mestoverschotten in zijn land halveren indien deze uitgevoerd worden naar het buitenland (de heffing zou teruggebracht worden van 0,5 gulden naar 0,25 gulden per kilogram fosfaat).

De Bond Beter Leefmilieu meent dat wanneer deze maatregel van kracht zou gaan dit ernstige gevolgen zal hebben voor België. De uitvoer van drijfmest uit Nederland naar ons land zal op die manier zonder meer gestimuleerd worden. Nu al worden er in de grensstreek met Nederland stukken landbouwgrond gekocht waarop massaal drijfmest gedumpt wordt. Dit is in tegenstrijd met het formele invoerverbod voor "dierlijke fekaliën in vloeibare vorm", dat ingesteld werd door minister Lenssens op 22 maart 1984 in het kader van het dekreet op de bescherming van het grondwater.

In principe zou er dus geen probleem mogen zijn, ware het niet dat in het besluit van 22 maart 1984 een afwijking voorzien is op het invoerverbod van drijfmest. Deze afwijking houdt in dat het kollege van burgemeester en schepenen een vergunning kan afleveren voor de invoer van drijfmest wanneer deze gebruikt wordt voor normale bemestingsdoeleinden. Met andere woorden: de achterpoort om het invoerverbod te omzeilen is ingebouwd. Het hoeft geen betoog dat "normale bemestingsdoeleinden" een erg rekbaar begrip is als terzake geen wettelijke normen bestaan en als de plaatselijke overheid (uit onverschilligheid of om andere redenen) de mestverspreiding onvoldoende controleert.

De Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij schat de hoeveelheid ingevoerd drijfmest uit Nederland (vooral vanuit Noord-Brabant en Limburg naar de Noorderkempen en de Maaskant) op dit moment op 150.000 m³ per jaar. De nefaste gevolgen van het dumpen van drijfmest zijn inmiddels meer dan genoeg bekend: nitraat- en fosforverontreiniging van het oppervlakte- en grondwater (vooral in zandige bodems met een beperkte buffercapaciteit), bodemverontreiniging door koper afkomstig uit het varkensvoer en door fosfor en tenslotte ammoniakemissie die na vervluchtiging mede verantwoordelijk is voor de ondertussen berucht geworden zure neerslag.

Het is duidelijk dat de maatregel die minister Braks voorstelt de uitvoer van drijfmest uit Nederland naar Vlaanderen zal aanmoe-

T-T-T 84-5

digen uitgerekend naar een grensstreek waar nu al problemen met een te hoog nitraatgehalte in het drinkwater van private waterputten heersen. Een uitgebreid onderzoek van het Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie heeft immers uitgewezen dat 52 % van de drinkwaterputten in Vlaanderen een nitraatgehalte bezitten dat hoger ligt dan de Europese norm van 50 mg/l. Regionaal gezien worden hoe langer hoe meer gemeenten aan de Nederlandse grens met dergelijke problemen gekonfronteerd; vooral de streken met zandige bodems.

De Bond Beter Leefmilieu vraagt in een brief aan minister Braks en aan zijn kollega bevoegd voor milieuzaken, Ed Nijpels, om dit voorstel van maatregel in te trekken. Een maatregel die overigens ook in Nederland zelf op protest stuit vanuit de milieubeweging.

In eigen land heeft de Bond Beter Leefmilieu een schrijven gericht aan de betrokken minister Lenssens, Smet en Tindemans om aan te dringen bij hun Nederlandse kollega's deze ongelukkige maatregel niet door te voeren.

Tevens zal de Bond een schrijven richten aan de gemeentebesturen die zich binnen de afstand van 10 km van de Nederlandse grens bevinden om geen vergunningen meer toe te staan voor het invoeren van drijfmest en om streng toezicht te houden op de bestaande vergunningen en alzo misbruiken te voorkomen.

Bond Beter Leefmilieu

vinciale overheid. De werkingskosten zouden gedeeltelijk door de provinciale overheid gefinancierd worden. De werkingskosten kunnen gedeeltelijk (50 à 60 %) gekompenseerd worden door heffingen enerzijds en de verkoop van meststoffen anderzijds:

- een **algemene heffing**: per slachtvarken wordt een bescheiden bijdrage geïnd. Het is de bedoeling om deze heffing ook te laten gelden voor de levend-geëxporteerde varkens.
- een **additionele heffing**: vanuit een zekere bedrijfsgrootte wordt een bedrag geïnd per varkensplaats (grens op 1000 plaatsen). Deze grens is in overeenstemming met de nieuwe wet met betrekking tot de toekenning van exploitatievergunningen.
- de **verkoop van de meststof**: de meststof zal een zekere waarde hebben, maar zal wellicht verkocht worden tegen een fractie van die waarde.

2. De beheersstructuur van de mestverwerkingsinstallatie

Een soepele bedrijfsstructuur moet een vlot functioneren toelaten. In de beheerraad zetelen vertegenwoordiger(s) van de overheid, van de landbouworganisaties, van de federatie van veevoederfabrikanten en van de federatie van loonwerkersbedrijven. De instelling moet onafhankelijk kunnen werken en de administratieve verplichtingen moeten minimaal zijn. Het aantal tewerkgestelden wordt zo laag mogelijk gehouden om de kosten te drukken.

3. De lokalisatie

De lokalisatie van de mestverwerkingsinstallatie moet in overleg met de betrokken partijen gebeuren, bij voorkeur in het gebied met de hoogste concentratie aan mestoverschotten. De opslagplaatsen van het afgewerkte produkt dienen, mits inachtnaam van de noodzakelijke opslagcapaciteit in de onmiddellijke omgeving van de werkingsinstallatie, gelokaliseerd in de akkerbouw- en afzetgebieden.

AANVULLENDE OPLOSSINGEN

Teneinde een optimale werking van de mestbank

te waarborgen en een efficiënte controle toe te laten is een aangepaste **wetgeving** met betrekking tot het mengmestprobleem noodzakelijk. In deze wetgeving dienen een drietal aandachtspunten te worden verwerkt:

- tegengaan van de aangroei der mestoverschotten

Een bouwstop dient uitgevaardigd voor nieuwe grondloze bedrijven, evenals een stop op de uitbreiding van de bestaande loonweekbedrijven (boven een bepaalde grens). De bescherming van het familiale bedrijf is noodzakelijk en wordt op die manier hardgemaakt.

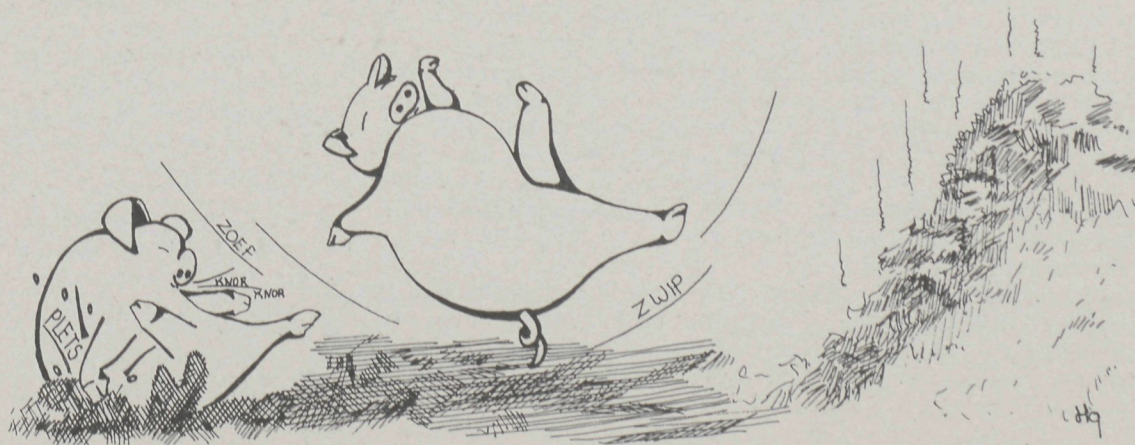
- Verbod tot het uitvoeren van drijfmest in de winterperiode

Onderzoekingen hebben uitgewezen dat op bevroren grond grote hoeveelheden ammoniak vervliegen. Die ammoniak levert een belangrijke bijdrage tot het ontstaan van zure neerslag. Het verbod kan tijdelijk opgelegd worden gedurende bepaalde periodes (vorst), op voorstel van het beheersorgaan van de mestbank. Het behoort tot de bevoegdheid van dit orgaan om die periodes autonoom vast te stellen en, bij gewijzigde omstandigheden, tot een herziening van die periode over te gaan.

- Maatregelen t.a.v. de diverse categorieën bedrijven

Zo kunnen de bio-industrieën verplicht worden tot overbrenging van al hun mest naar de mestbank; de grote (familiale) bedrijven tot overbrenging van hun mestoverschotten naar de mestbank. De hoeveelheid overschot dient voorafgaandelijk per bedrijf vastgesteld. Dezelfde regeling geldt ook voor de grondloze bedrijven (ongeacht hun orde van grootte) die automatisch in deze categorie worden ondergebracht. De eigenlijke (familiale) grondgebonden bedrijven kunnen vrijgesteld worden van een aanvoerverplichting. Aangenomen wordt dat ze geen overschotten produceren. Vanaf de inwerkingtreding van de mestverwerkingsinstallatie kan de wetgever maatregelen nemen om overtredingen (o.a. sluiklozen) te beteugelen.

Peter Bossu

flitsen

► Kuwait Petroleum International brengt een nieuwe dieselolie op de markt zonder de typische dieselgeur. Het bevat ook een schuimremmend additief, zodat sneller kan worden getankt.

► De Vlaamse Waterzuiveringsmaatschappij en de politie hebben onlangs gekonstateerd dat het brillenbedrijf van minister Jacques Buchmann (Middenstand), Buchmann Optical Industries N.V. uit Kapellen, afvalwater loost zonder dat er een vergunning voor is. Volgens het bedrijf gaat het om een "administratieve vergissing".

► Benzeen in het leefmilieu veroorzaakt in België jaarlijks zo'n 500 gevallen van leukemie. Het betreft hier een met grote onzekerheid omgeven risikoschatting, waarbij nog geen rekening wordt gehouden met mensen die beroepshalve aan hoge concentraties blootstaan.

► Pripyat, een stadje 25 km ten noorden van het nucleaire complex van Tsjernobyl is definitief onbewoonbaar verklaard. Na maanden van wassen en werken zijn de Sovjets tot het besluit gekomen dat het plaatsje onvoldoende kan bevrijd worden van de overmatige straling.

► Op de 13de Wereldenergiekonferentie werd beweerd dat er vanaf het jaar 2000 bevoorradingsproblemen zullen optreden voor achtereenvolgens olie, aardgas en uranium. Alleen steenkool zou in voldoende mate aanwezig blijven.

► Vijf maanden na Tsjernobyl zijn bij forellen en rivierbaarzen in het noordwesten van Groot-Brittannië stralingswaarden tussen 1000 en 2000 Bq gemeten. In de algen van de Ierse Zee liepen de waarden op tot 10.000 Bq. Tsjernobyl, Sellafeld of allebei, u kan kiezen.

► Volgens de chef van het milieuprojekt van Carajas zal het oostelijk deel van het Amazonewoud, "de groene long van onze aarde", binnen 8 jaar volledig verdwenen zijn, indien de vernietiging aan het huidige ritme wordt verdergezet.

► Na een zoektocht die 30 jaar duurde heeft Brazilië eindelijk olie gevonden in het Amazonegebied. Tot nu toe was Brazilië het enige land dat in dit uitgestrekte oerwoudgebied nog geen olie had gevonden.

► Op de halfjaarlijkse konventie van het Bureau International de la Récupération (BIR) bleek dat de internationale recyclage-industrie het momenteel erg moeilijk heeft door de sterk gewijzigde marktomstandigheden. Zolang de dollar steeg beleefde de recyclage gouden tijden. Sinds de Amerikaanse munt koersverlies heeft geleden is die euforie voorbij.

► Om de konservenmarkt nieuw leven in te blazen wil de blikjesindustrie het blik een 'new look' geven: het wordt dunner, omwille van besparingen op energie en grondstoffen, en het krijgt een andere vorm.

► De Nederlandse minister van milieubeheer, Ed Nijpels - voorheen Ed Raket - wil een extra-belasting op brandstof invoeren om de stijgende kosten van het milieubeleid te financieren. Opmerkelijk is dat de belasting op loodvrije benzine kleiner is dan deze op benzine met lood.

► Een Amerikaans research-instituut en een Britse autofabrikant werken samen aan de ontwikkeling van een verbrandingssysteem dat een schone en zuinige motor zou moeten opleveren zonder katalysatoren.

► Johan Knauss, oceanograaf van de Rhode Island University stelde op een kongres over de toekomst van de oceanen dat de voorspellingen van 20 jaar geleden over de enorme minerale rijkdom van de zeeën minder realistisch zijn gebleken dan men dacht. Anderzijds voorspelden de wetenschappers dat het opwekken van energie uit golfstromen over 40 jaar haalbaar zal zijn.

► Het officiële dodencijfer van de giframp die zich in 1984 in de Indiase stad Bhopal voordeed, is met 500 gestegen tot meer dan 2200 slachtoffers en de medische toestand van een groot aantal overlevenden is "alarmerend".

► Momenteel draaien in een bouw rond de aarde zo'n 40-tal afgedankte satellieten, met samen meer dan een ton uranium 235 en dodelijk plutonium 239 aan boord. Deze toestellen kunnen een bedreiging vormen voor andere ruimtevoertuigen en op de lange duur voor het aardse milieu.

► Omdat de kwaliteit van het drinkwater in veel landen zeer te wensen overlaat, is het dringend geboden dat zuiver water verheven wordt tot een mensenrecht. Deze aanbeveling komt voor in het jaarrapport van de UNEP, de VN-organisatie voor milieu.

► De enige kerncentrale op de Filipijnen zal worden verschoot, nog voordat het bedrijf in gebruik is genomen. De werkzaamheden aan het projekt lagen al stil sinds president Aquino in februari aan het bewind kwam.

Jean-Luc Van den Eede

BELGIË EN ZIJN KERNAFVAL

Eén van de meest fundamentele bezwaren die door de milieubeweging naar voren worden gebracht tegen het gebruik van kernenergie, is het feit dat er geen ekologisch aanvaardbare oplossing voorhanden is voor het probleem van het voortgebrachte radioactief afval. Deze milieubezwaren werden door onze beleidsverantwoordelijken gewogen, maar veel te licht bevonden: de zorg om het afvalprobleem heeft de uitbouw van een immens kernenergiepark in ons land op generlei wijze vertraagd. De voortzetting van dit programma werd niet afhankelijk gesteld van een voorafgaandelijke oplossing van het afvalprobleem, zoals dit wel het geval is geweest in andere Europese landen.

Het kernafval wordt voorgesteld als een onvermijdelijke schaduwzijde verbonden aan de nucleaire elektriciteitsopwekking, zoals elke energieproductie haar negatieve kanten heeft. Het belang ervan wordt als sekundair ervaren ten opzichte van de economische voordelen die de kernenergie ons zou bieden. Toch moet hier reeds een eerste kontradiktie worden vastgesteld. Van officiële zijde wordt immers beweerd dat een oplossing voor het probleem van het kernafval slechts mogelijk is via de opwerking van bestraalde splijtstof; een operatie die de Belgische elektriciteitsconsumenten minstens 6 miljard fr. per jaar kost, en volgens realistische toekomstprognoses straks wellicht 14 à 20 miljard fr. per jaar!! De economische aspecten van het afvalprobleem blijken dus zomaar geen futiliteit te zijn: de competitiviteit van de kernenergie kan zelfs in het gedrang komen! Bovendien zijn de beheersproblemen na het uitvoeren van de opwerking hoege-naamd niet van de baan: het radioactief afval moet verder gekonditioneerd worden en tenslotte definitief worden opgeborgen op een plaats waar het voor de toekomstige generaties geen gevaar oplevert. De veiligheid van de toekomstige generaties laat zich moeilijk vertalen in economische termen van vandaag!

KERNAFVAL? GEEN NOOD WE VINDEN WEL IETS

Het afgelopen decennium werd zowel door de overheid als door de elektriciteitsconsument massaal veel geld uitgegeven voor afvalbeheer en afvalonderzoek. Men zou dus redelijkerwijze mogen verwachten dat bij de ontwikkeling van een ekologisch aanvaardbare conceptie voor afvalbeheer een forse vooruitgang werd geboekt. Niets is echter minder waar! Naarmate het onderzoek vordert, lijken de problemen als-

maar groter te worden. Het lichtpuntje aan het einde van de kernafvaltunnel komt niet dichterbij.

Het wetenschappelijk speurwerk heeft een aantal opmerkelijke resultaten opgeleverd, die ons weliswaar een beter inzicht hebben verschaft omtrent de ware omvang van het kernafvalprobleem, maar die tegelijkertijd het vertrouwen in het huidige afvalbeheer fundamenteel aan het wankelen hebben gebracht. De belangwekkende ontwikkelingen staan beschreven in rapporten van gerenommeerde buitenlandse onderzoeksinstituten en officiële instanties, maar deze rapporten lijken geheel aan de aandacht van onze beleidsmakers te zijn voorbijgegaan.

Wanneer we een evaluatie maken van de kwaliteit van het besluitvormingsproces dat in ons land ten aanzien van de nucleaire afvalproblematiek wordt gevoerd, moeten we vaststellen dat een globaal coherent overheidsbeleid terzake nagenoeg geheel ontbreekt. Dokumenten waarin het gevoerde beleid verklaard en toegelicht zou worden, blijken niet voorhanden te zijn. Het konkrete beleid wordt in de praktijk overgelaten aan een selekte groep beheerders en directiefunktionarissen uit de elektriciteitswereld; de nucleaire onderzoeksinstituten en andere belanghebbende ondernemingen. Bovendien is hier sprake van een dergelijke structurele belangenverstrengeling dat men in wezen geen enkel vertrouwen kan hebben in het gevoerde beleid. Hoeft het ons dan te verwonderen dat één en ander geleid heeft tot een reeks van verkeerde of onbevredigende beslissingen inzake afvalbeheer, dat onder het mom van 'zorg voor het afvalprobleem' in feite puur economische en financiële belangen worden nagestreefd, dat bouw- en exploitatievergunningen op een totaal illegale wijze werden verstrekt en

dat het afvalprobleem in feite steeds geminimaliseerd en zelfs geridiculiseerd wordt?

In een coherent overheidsbeleid, horen een grondige reorganisatie van de instanties die betrokken zijn bij het afvalbeleid, de installatie van een onafhankelijke evaluatiecommissie en de oprichting van een afvalfonds thuis. De vertegenwoordiging van milieuorganisaties is een eis die geldt voor het geheel van de beleidsstructuren in de energiesector. Openbaarmaking van het te voeren beleid is één van de mogelijkheden om te voorkomen dat de bestaande toestand van verkeerde en onbevredigende beslissingen inzake het radioactief afval zich zou herhalen in de toekomst.

In het huidige concept staat de opwerking van bestraalde splijtstof centraal. De afvalstoffen die na de opwerking overblijven, worden gekonditioneerd: het hoogradioactief afval zal worden verglaasd, en het laag en middelmatig actief afval geïmmobiliseerd door vermenging met beton of bitumen. Tenslotte moet het hoog en middelmatig actief afval geologisch worden gestockeerd. De kleilagen te Mol op een diepte van 200 meter zijn hiervoor uitgekozen.

KERNAFVALVERWERKING

De aanwezigheid in het opwerkingsafval van radioactieve stoffen met een zeer lange levensduur (de zogenaamde transuranen) heeft het hierboven beschreven beheersconcept echter fundamenteel op de helling gezet. Noch de geologische barrière, noch de voorgezette konditioneringsmethoden blijken een afdoende veiligheidsbarrière te vormen tegen de verspreiding van deze zeer langlevende stoffen in het leefmilieu.

Omtrent de geschiktheid van de kleilagen te Mol, als gastformatie voor dit kernafval, zijn momenteel grote vraagte-

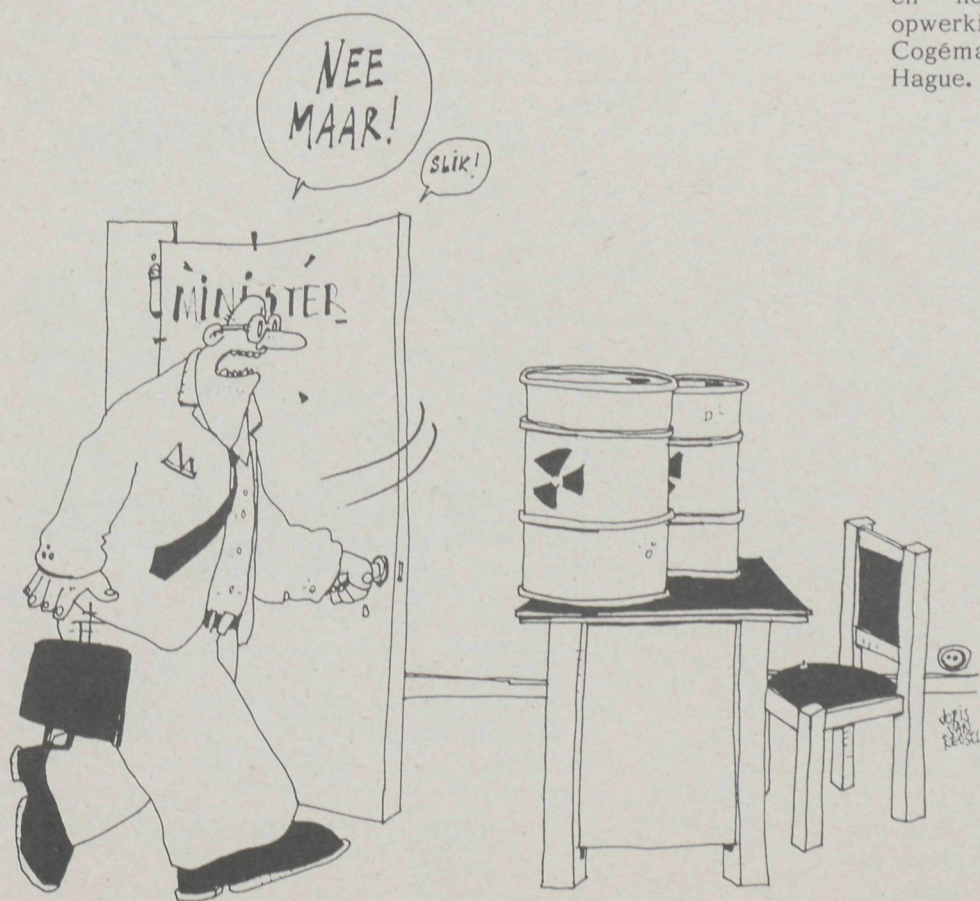
kens gerezen: de geringe diepte van de voorziene bergruimte, de aanwezigheid van komplexe organische stoffen in de klei en de korrosiviteit van de klei, zijn slechts enkele van de vele problematische aspecten waarop het Studiecentrum voor Kernenergie (SCK) dringend een antwoord verschuldigd is. De redactie van een tussentijds evaluatierapport omtrent dit stockageproject behoort tot één van de topprioriteiten.

De keuze van glas als verpakkingsmateriaal voor het hoogradioactief afval, waaruit de aktiniden niet zijn verwijderd, roept eveneens ernstige vraagtekens op. De Pamela-verglazingsinstallatie te Dessel kan niet worden aangewend voor de vitrifikatie van opwer-

kingseffluënten van het vroegere Eurochemic. Het laag en middelmatig actief afval, afkomstig van de opwerking, dient behandeld te worden als ware het hoogradioactief materiaal, omdat ook hierin de reeds eerder genoemde langlevende aktiniden aanwezig zijn. De bitumisatie van dit afval is een techniek die moet verlaten worden. Het reeds gebitumiseerde Eurochemic-afval dient een volledig nieuwe konditioneringsbehandeling te ondergaan. Het dumpen van licht radioactief materiaal in zee moet definitief worden gestaakt en indien het gaat om afval dat verontreinigd is met aktiniden, kan zelfs de techniek van ondiep begraven niet worden overwogen.

OPWERKING

De funktie van de opwerking in het kader van het afvalbeheer kan fundamenteel in vraag worden gesteld. De opwerking kan in de huidige omstandigheden noch vanuit economische, noch vanuit ekologisch standpunt verantwoord worden. Voor wat betreft de toekomst, dienen zich twee mogelijke beheersstrategieën aan, namelijk de doorgedreven opwerking (met afscheiding en afzonderlijke konditionering van de langlevende aktiniden) en de direkte stockage van de splijtstof in onopgewerkte vorm. De ontwikkeling van beide beheersstrategieën zullen echter nog aanzienlijke onderzoeksinspanningen vergen, zodat vandaag geen enkele beslissing op industriële schaal kan worden genomen, noch in de ene, noch in de andere richting. Konkreet betekent dit: geen heropening van Eurochemic als opwerkingsfabriek en het opschorten van de opwerkingskontrakten met Cogéma in het Franse La Hague.

De installaties van Eurochemic/Belgoprocess zouden moeten worden gebruikt voor een afvalonderzoeksprogramma in twee richtingen: ten eerste een onderzoek naar konditionerings- en stockagemethodes van gebruikte splijststofelementen in hun geheel, de zogenaamde 'once-through-cyklus', en ten tweede een onderzoek ten behoeve van de zogenaamde doorgedreven opwerking, waarbij alle aktiniden worden afgescheiden, en naar konditioneringstechnieken in het bijzonder voor deze aktiniden. Men zou zich hierbij moeten concentreren op het opwerkingsafval dat nu reeds op de terreinen van Eurochemic/Belgoprocess ligt opgeslagen.

Dit voorstel ondervangt op zijn minst ten dele de tewerkstellingsproblemen die zouden voortvloeien uit de volledige sluiting van de Eurochemic-installaties. In de tweede plaats leidt dit tot een conservering van de in ons land aanwezige kennis inzake opwerkingstechnologie en zelfs tot een verdere verfijning ervan. Deze beide onderzoeksprogramma's moeten ons binnen afzienbare tijd in de gelegenheid stellen om een keuze te maken uit de twee verschillende concepties voor een afvalbeleid. De Verenigde Aktiegroepen voor een KernStop (VAKS) verbinden aan dit voorstel een aantal randvoorwaarden met betrekking tot o.a. de financiering van het afvalonderzoek en -beheer; het doorbreken van de belangenverstrengeling tussen afvalproducenten, -verwerkers en -onderzoekers en de oprichting van een evaluatie- en begeleidingskommissie waarin eveneens vertegenwoordigers van milieu- en werknemersorganisaties lid moeten zijn.

AFVALFONDS

In de schoot van de Nationale Instelling voor Radioactief Afval en Splijststoffen (NIRAS) dient werk gemaakt te worden van het afvalfonds, dat voorlo-

pig wordt gespijsd met een bedrag van 0,18 frank per nukleaire kWh. Dit bedrag wordt nu reeds gereserveerd voor de opwerking en het afvalbeheer, zodat het NIRAS ten behoeve van het afvalonderzoek en het lange-termijn-beheer jaarlijks een bedrag van 6 miljard frank tot haar beschikking krijgt, zonder dat dit de konsument meer zou gaan kosten. Het Kontrolekomitee voor Gas en Elektriciteit dient op korte termijn een analyse te maken van de verschillende kostprijs-elementen die nu reeds voorzien zijn in de nukleaire kWh ten behoeve van het afvalbeheer. Met name het gebruik van de diskontingentechniek moet daarbij onder de loep worden genomen bij de berekening van de lange-termijn-kosten. Het is onduidelijk dat door het gebruik van deze techniek de kosten voor het afvalbeheer tot bijna nul worden herleid, en ze op deze wijze in feite worden doorgeschoven naar volgende generaties.

De recyklage van plutonium ten behoeve van de kweekreaktor of ten behoeve van hergebruik in licht-water-reaktoren moet onderwerp zijn van een grondige kosten-baten-analyse. In een dergelijke analyse dient de opwerkingskost beschouwd te worden als een investering, dat wil zeggen, te financieren met risikodragend kapitaal, in plaats van deze kost nu ten laste te brengen van de nietsvermoedende elektriciteits-konsument onder het mom van afvalbeheer!

Verenigde Aktiegroepen voor KernStop (VAKS)

Wie hierover meer wil weten kan het tweedelige rapport Het beleid inzake nukleair afval in België: een kritische evaluatie bestellen bij VAKS, Breughelstraat 31-33, 2018 Antwerpen, tel. 03/218 65 92, door storting van 550 fr. op rekeningnummer 001-0789694-93.

ADVERTENTIE

Voor uw milieu-informatie:

- Bibliotheek	- Publikaties	- Bibliografieën
- Bemiddeling	- Normen	- Referenties
- Adressen	- Wetgeving	- Audio-visuele middelen
- Advies	- Techniek	

Eigen publikaties:

- Juridisch Milieucompodium
- Monografieën 'Leefmilieu Nu'
- Reeks 'Leefmilieu-Documentatie'
- Reeks 'Leefmilieu-Dossiers'
- Tweemaandelijks Informatieblad 'Leefmilieu'
- Verslagboek 'Stads-ecologie'
- Lessenmap basisonderwijs

Voordelen voor abonnees op het blad 'Leefmilieu' (abonnement 1986: BF 150)

- 20% korting bij aankoop van monografieën 'Leefmilieu Nu' en 'Leefmilieu-Dossiers'
- op aanvraag een gratis exemplaar van de brochures 'Leefmilieu-Documentatie'
- toegang tot de bibliotheek
- prioritaire dienstverlening.

STICHTING LEEFMILIEU v.z.w.

onder de auspiciën van de Kredietbank
p/a Rockoxcomplex - Kredietbank
Kipdorp 11 - 2000 Antwerpen tel.(03)231.64.48

politiek & co

MILIEUHEFFING: TE WEINIG BASISGEWICHT

In de Vlaamse Raad werd op 21 oktober 11. een ontwerp van dekreet goedgekeurd waarbij een milieuheffing wordt ingesteld op een aantal afvalstoffen. Dit gebeurt op de vergunninghouders van storten van allerlei aard. Uitzondering wordt gemaakt voor afval die gerecycled of gekomposteerd wordt. De milieubeweging is voorstander van milieuheffingen, maar dan wel aan het begin van de ketting: nl. de aanmaak van milieu-onvriendelijke produkten moet ontmoedigd worden bij de bron en niet aan het einde van de afvalketting. Bovendien worden de vervuilers met fluwelen handschoenen aangepakt (zo ligt de heffing op drijfmest zowat 10 maal lager dan in Nederland) en wordt het principe 'de vervuiler betaalt' onder de mat geschoven. Het is ook helemaal niet duidelijk hoe de heffing geïnd gaat worden en of de opbrengst zal aangewend worden om een degelijk afvalbeleid uit te bouwen. Blijkbaar is de hoofdbedoeling van de invoering van het milieuheffingsdekreet wat extra-inkomsten te verkrijgen, en niet de aanmaak van produkten die de gemeenschap opzadelen met een reusachtige afvalberg te ontmoedigen. Zwak.

MESTOVERSCHOTTEN

Pas liet de Bond Beter Leefmilieu de alarmklok luiden over een dreigende mestgolf uit Nederland (zie ook blz. 3 e.v.) of volksvertegenwoordiger Louis Van Velthoven (SP) pakt uit met een dossier "De problematiek van de mestoverschotten". Aan de hand van cijfergegevens wordt uitgelegd hoe we er in Vlaanderen op dit moment voorstaan en worden voorstellen geformuleerd om tot een oplossing te komen. De Noordlimburgse parlementair wijst ook op het immobilisme van de Vlaamse regering terzake: de houding en het lobbywerk van de grootste boerenorganisatie van ons land zouden hieraan niet vreemd zijn.

MINDER BELASTINGEN

Het hoeft niet altijd het allerhoogste politieke niveau te zijn waaruit wetenswaardigheden voor deze rubriek gesprokkeld worden. Zo schafte de bestendige deputatie van de provincie Antwerpen de belasting af ter verbetering van de kwaliteit van het leefmilieu alsook de belasting op de fietsen. Het daardoor ontstane inkomstenverlies wordt gecompenseerd door een hogere belasting op de hinderlijke inrichtingen. Op zichzelf een interessant gegeven, maar toch lijkt ons de manier van berekenen, nl. 4 fr./m² voor een bedrijfsvloeroppervlakte tot maximum 20 ha en 0,5 fr./m² boven de 20 ha, een gemakkelijksoplossing. Het is immers niet in alle gevallen zo dat de door een bedrijf veroorzaakte hinder recht evenredig is met de ingenomen oppervlakte. Relatief kleine bedrijven (b.v. vernikkelingsbedrijven) kunnen grote krengen zijn op het vlak van milieuhinder. Wat meer creativiteit om het principe 'de vervuiler betaalt' toe te passen, zou hier toch op zijn plaats zijn.

AFVALSTOFFENPLAN: WAAR BEN JE?

Het 'Afvalstoffenplan 1986-1990', waarvoor vorig jaar heel de inspraakprocedure afgehandeld werd, is op het ogenblik dat dit geschreven wordt (7 november 1986) nog steeds niet van kracht. Sinds januari ligt het bij minister Lenssens ter ondertekening... en sedertdien is het erg stil geworden. Het ironische van de zaak is dat, indien het plan dit jaar niet van kracht wordt, heel de procedure overgedaan mag worden. Reden: het afvalstoffenplan slaat op de periode 1986-1990; de afgewikkelde procedure slaat dan ook op deze periode. Indien men de zaak uitstelt tot 1987, verandert juridisch gesproken het voorwerp van de procedure, en moet de zaak dus overgedaan worden. Los van de inhoud van het plan, zou het erg zijn dat zoveel energie en werk dreigt voor niets gepresteerd te zijn (ook door de Bond Beter Leefmilieu) omdat duistere krachten verhinderen dat minister Lenssens het afvalstoffenplan ondertekent. Of zou het te maken hebben met het feit dat het afvalstoffenplan verordenende kracht heeft (zoals de gewestplannen) en normaal gesproken weinig speelruimte laat voor (politieke) willekeur in het afvalbeleid???

Dirk Van Melkebeke

brieven

SCHURFTIGE TGV

Het protest tegen de TGV komt los in Vlaanderen. Toch klinkt er een valse noot door. Bij veel gemeentebestuurders meen ik te horen: "Hou me tegen, of ik doe malheuren!". Want al deze protesten beperken zich toch zo zorgvuldig tot het eigen dorpje, hoogstens tot het Vlaamse landsgedeelte. Hoe kortzichtig! Beseft men dan niet dat als Vlaanderen stilzwijgend duldt dat de TGV doorgetrokken wordt van Parijs naar Brussel (Zaventem), dit meteen impliceert dat binnen enkele jaren deze groenvreter zich toch door onze kontreien zal boren? De promotoren van de TGV laten nu in alle kalmte de Vlamingen zichzelf uitputten in protesten, en ik verwacht dat ze zelfs bereid zullen gevonden worden om op sussende toon te komen verzekeren dat de TGV zijn eindpunt zal vinden in Brussel; ondertussen héél goed wetend, en vastbesloten, ter zijner tijd deze lijn door te trekken tot Amsterdam, Frankfurt, enz., enz. Hun argument zal dan luiden "dat de nu eenmaal gedane investeringen toch moeten kunnen renderen, nietwaar?". De vergelijking met schurft is onaangenaam maar wel toepasselijk. Hou de TGV buiten ons land of we gaan eraan! Is het niet nu dan binnen een jaar of twee. En daarenboven: heeft de natuur en de landbouw ten zuiden van Brussel dan geen belang? Het Pajottenland, het Zoniënbos? In zulke kwesties moet men verder zien dan de dag van vandaag en dan de eigen gemeentegrenzen, of zelfs dan de taalgrens...

Lydia Van Bouwel
Antwerpen

frontlijn

IRAK WEET WAAR ABRAHAM DE MOSTERD HAALT

Op 7 december '79 verzochten de v.z.w. Beter Leefmilieu Tessenderlo (BELT) en een partikulier om de nietigverklaring van de exploitatievergunning (KB 11.09.79) van Phillips Petroleum (PP). Ondertussen werd deze exploitatievergunning voortdurend overtreden: art. 3.1.1. in verband met milieulast en art. 8.6.6. in verband met de meldingsplicht. Ook werd TDG (thiodiglykol) aan Irak geleverd voor de aanmaak van mosterdgas.

Op 21 oktober jl. sprak de Raad van State zich uit in deze zaak: de exploitatievergunning van PP werd vernietigd. "De ministers en administratieve overheden waren gehouden te zorgen voor de uitvoering van dit arrest." Minister Lenssens kondigde aan naar een oplossing te zoeken. Ondertussen is de procedure tot definitieve sluiting van de zaak lopende. Wat dus voor één keer goed nieuws van het Limburgs front betekent.

STRUKTURELE WERKING

De aangesloten verenigingen van de Bond Beter Leefmilieu (momenteel 57) zijn alle vertegen-

woordigd in de Algemene Vergadering. Dat de grote slagvaardigheid van de Bond niet kan uitgaan van dit "hoogste beslissingsorgaan" is duidelijk. Daarom werden er werkgroepen opgericht, die openstaan voor zowel al dan niet aangesloten verenigingen als voor individuele milieubeschermers. Rond volgende thema's zijn werkgroepen actief: Noordzee, landbouw, natuurbehoud en milieudefensie (= hinderproblemen). Geïnteresseerden die wat vrije tijd zinvol willen besteden, kunnen op ieder ogenblik inpijken op de activiteiten van de groepen. Een telefoontje naar het sekretariaat van de Bond Beter Leefmilieu (02/230 94 10) volstaat om uitgenodigd te worden voor een volgende vergadering.

DRAAI 001-1475409-18

1986 zit er bijna op. Zonder de privacy van onze lezers te willen schenden, durven wij voorstellen nu al een kleine optelling te maken van de inkomsten van het voorbije jaar. Tamelijk veel verdiend? Schrik voor de belastingen? Ook daarbij kan de Bond Beter Leefmilieu je dit jaar (en in 1987) weer helpen: giften vanaf 1000 fr. zijn belastingvrij, dit wil zeggen dat je op het bedrag (boven de 1000 fr.) dat je aan de Bond Beter Leefmilieu schenkt, geen belastingen hoeft te betalen. Wij zorgen dan voor een attest, te voegen bij je belastingaangifte voor het aanslagjaar 1986. Ons rekeningnummer is 001-1475409-18. Met oprechte dank.

Lieve Grauls

europa

HET WERKENDE EUROPA

Het Europees Milieubureau draait op volle toeren: kongressen, studiedagen en perskonferenties worden georganiseerd, en gefundeerd met goed uitgewerkte nota's over verschillende thema's. Blijbaar heeft de milieubeweging nog steeds minder moeite om op Europese schaal tot een koncensus te komen dan de Europese Kommissie... Wegens het groot aantal dokumenten beperken we ons tot het geven van een overzicht. Het EEB/BEE blijft graag ter beschikking van geïnteresseerden die één of meerdere nota's wensen te ontvangen (EEB, Vautierstraat 31, 1040 Brussel, tel. 02/647 01 99).

* Sterk voorbehoud voor recente Kommissievoorstellen in verband met dieselloertuigen: over het voorstel tot richtlijn (COM (86) 261 final) om luchtverontreiniging veroorzaakt door wagens met dieselmotoren te beperken. De voorgestelde normen zijn drie maal hoger dan deze die begin '87 ("Model year") in de Verenigde Staten van kracht worden en zes maal hoger dan de norm in Californië.

* Bedenkingen bij de EG-diskussienota over de gemeenschappelijke actie in verband met bosbeheer (COM(85) 792 final, 28.01.86): hierin

wordt de ekciogische waarde van het Europese bos benadrukt, maar ook wordt het gevaar onderstreept van de overexploitatie van het tropische regenwoud.

* Bekrachtiging en navolging van de EG-milieuwetgeving, overzicht samengesteld door J.-P. Hannequart in oktober 1986: met opsomming van Europese ratifikaties van internationale verdragen, Europese richtlijnen, overtredingen, sankties en tips voor werk rond deze wetgeving, in 't bijzonder voor niet-goevernemente organisa-

sies. * De integratie van het leefmilieu in het EG-beleid onder het derde actieprogramma (1982-1986), juni 1986: uiteraard moet het belang onderstreept worden van de integratie van de milieubelangen in het EG-beleid. De goedkeuring van een richtlijn over de MER op 27 juni 1985 was daartoe een eerste stap, maar de vertaling hiervan in nationale wetten blijft uit. Ook in België. De nota geeft verder een overzicht van de milieu-eisen in verband met landbouw, ontwikkelingssamenwerking, energie en technologie.

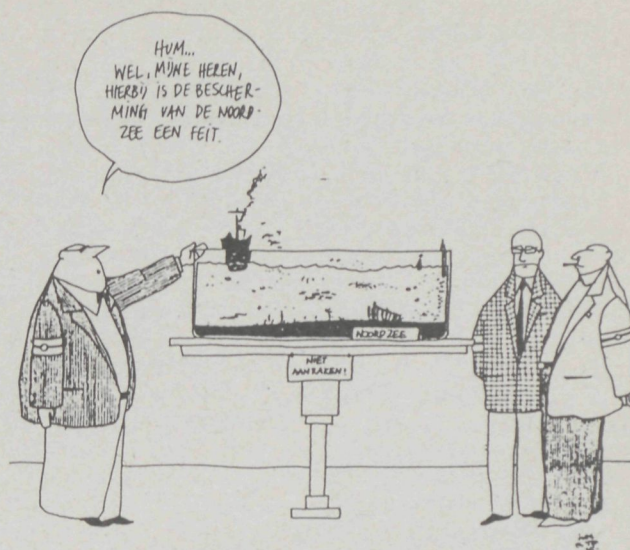
* Nieuwe richtingen voor het Europees landbouwbeleid (C/58/86): geeft meer commentaar op het zogenaamde EG-groenboek "Perspektieven voor een gemeenschappelijk landbouwbeleid". Drie aspecten worden hierin behandeld: beleidsbekkernissen, nood aan onmiddellijke stappen en het speciale geval van Portugal.

Lieve Grauls

RED

DE

NOORDZEE!

De belangrijkste overeenkomst op de eerste Internationale Ministerkonferentie over de Noordzee in 1984 te Bremen was de afspraak om met de negen landen opnieuw rond de tafel te gaan zitten in 1987. Voor de afwisseling werd Londen als verzamelplaats aangewezen.

Op 22 november vond in een Oostends hotel een studiedag over de Noordzee plaats. Op beide gebeurtenissen komt Milieurama later terug. Nu reeds geven we summier het belang van de Noordzee aan, het verschil in aanpak van de vervuiling, en de noodzaak om tot serieuze internationale maatregelen ter bescherming van die Noordzee te komen.

In 1984, drie dagen voor de eerste Internationale Ministerkonferentie over de bescherming van de Noordzee, kwamen 700 bezorgde mensen uit de leefmilieu-, sociale-, en wetenschapsektor, uit alle Noordzeelanden, bijeen op de "Aktionskonferenz Nordsee" te Bremen. Dit was de eerste internationale bijeenkomst van deze aard. Een katalogus van eisen voor het beleid is samengebracht in het "Noordzeememorandum". Dit memorandum is dan ook aangeboden op de Ministerkonferentie.

Spijts de intenties om de vervuiling te vermindere - uitgedrukt door de ministers van de Noordzeelanden - zijn de laatste 2 jaren bijna geen effectieve internationale maatregelen genomen. Het nationale egoïsme der Noordzeelanden, in het bijzonder het gastland voor de tweede Ministerkonferentie, doen ons verwachten dat ook deze tweede konferentie een slag in het Noordzeewater zal worden.

De Werkgroep Noordzee en zijn buitenlandse zusterorganisaties beklemtonen dat de ministers tot een akkoord moeten komen waaruit het Noordwesteuropees ecosysteem voordeel haalt. Het betreft hier dus ook de Ierse Zee.

De werkgroep is van oordeel dat er geen tijd meer rest voor waarschuwingen en afwachtende studies. We hebben nood aan actie. Richtlijnen en verdragen zijn niet voldoende. De verdragen

moeten vooral toegepast worden in het belang van de rijkste onder alle zeeën.

DE ZWEMMER ZWEMT, HIJ ZWEMT IN ZEE

Maar voor hoe lang nog? De doorsnee bader vermoedt niet dat achter de eerder grauwe Noordzee één van de ekologisch en economisch waardevolste watergebieden van de wereld schuil gaat. De indicatie van een toenemende vervuiling neemt echter elk jaar drastisch toe. Er wordt een toename van vogel- en visziekten, kankers bij vissen, oliedood bij vogels, eutrofiëring, zware metalen, enz., waargenomen. Deze verschijnselen zijn het gevolg van de duizenden tonnen polluenten die de Noordzee vervuilen via de rivieren, de atmosfeer, dumping, aksidenten met (olie)schepen, de industrialisatie van de kuststroken, de overpopulatie van de toeristische centra, enz. Deze vervuiling neemt zo'n vormen aan dat verschillende marienewetenschappers voor een totale verwoesting van het gevoelige ecosysteem vrezen; speciaal aan de kustzones. Om die redenen is niet alleen het strikt toepassen van verdragen noodzakelijk, maar ook een fundamentele verandering in ons gedrag ten aanzien van de exploitatie van de zeeën noodzakelijk. Een Europese zeestrategie die rekening houdt met het milieu en de sociale omstandigheden is dan ook noodzakelijk.

INTENTIEVERKLARING

Natuurbeschermings-, opvoedkundige en wetenschappelijke verenigingen alsook sociale organisaties uit België, Denemarken, Frankrijk, Duitsland, Ierland, Nederland, Noorwegen, Zweden en het Verenigd Koninkrijk verklaren hierbij dat ze een belangrijke campagne voorbereiden ter uitvoering voorafgaand aan en tijdens de 2de ministerkonferentie van de Noordzeelanden te Londen tijdens de maand november 1987.

De achtergronden van deze campagne zijn de volgende:

- de aandacht van het grote publiek vestigen op en het creëren van bekommernis rond de toenemende konfliktsituaties betreffende het gebruik en het milieu van de Noordzee en de Ierse Zee;

- De aandacht van de politici vestigen op de noodzaak van onmiddellijke en effectieve actie om verder misbruik en aftakeling van de natuurlijke rijkdommen van deze wateren te voorkomen.

Vanwege de negatieve evolutie van de dagelijkse input van rivieren, van dumpingen en van atmosferische neerslag van grote hoeveelheden zware metalen, organochloriden, olie, meststoffen, radioactief materiaal, enz., visziekten, afnemende populaties van zeehonden en dolfijnen, zuurstofarmoede en een steeds toenemend aantal olieslachten, roepen de organisaties op tot een onmiddellijke beëindiging van alle dumpingen.

Ondanks de voornemens, geuit door de ministers op de eerste ministerkonferentie

van de Noordzeelanden te Bremen in 1984, om de input van vervuulende substanties te verminderen, is er nauwelijks een effectieve internationale inspanning waar te nemen.

De organisaties wensen er daarom de nadruk op te leggen dat de ministers tot een overeenkomst moeten komen betreffende de gezamenlijke verantwoordelijkheid die zij dragen voor het noordwestelijke mariene ecosysteem en dat zij de nodige stappen dienen te ondernemen om verdere afbraak tegen te gaan en, daar waar nodig, aangebrachte schade te herstellen.

Op nationaal vlak zal de campagne tot onderwerp hebben:

- het probleem van de atmosferische invloeden bij de vervuiling van de Noordzee en de Waddenzee;

- het probleem van de combinatie van alle lange-termijn-effecten van een grote hoeveelheid schadelijke stoffen die in de zeeën aanwezig zijn;

- het bekomen van waarnemersstatus tijdens de Ministerkonferentie.

Wergroep Noordzee Vlaanderen (België)

Bond Beter Leefmilieu (België)

Aktionskonferenz Nordsee (West-Duitsland)

SGDN (West-Duitsland)

BVND (West-Duitsland)

LVBW (Nederland)

Wergroep Noordzee Nederland

IUCN (Nederland)

Friends of the Earth UK (Groot-Brittannië)

DNF (Denemarken)

DE 2 K's VAN HET VERENIGD KONINKRIJK

Zoals de traditionele vrouw vroeger opgezadeld zat met de zogenaamde 3 K's (kinderen, keuken en kerk) baseert het Verenigde Koninkrijk zich wat betreft de Noordzee op 2 K's om een uitzonderingspositie in te nemen. Op basis van het kostenaspect en de grote capaciteitsmogelijkheden beschouwen de Britten de Noordzee nog voornamelijk als goedkope stortplaats voor groot en klein afval. In tegenstelling tot het principe dat Nederlanders en Duitsers aanhangen om zoveel mogelijk preventieve voorzorgen tegen een mogelijke vervuiling te nemen, springen de Britten nonchalanter om met de Noordzee. Deze andere aanpak komt door een verschillende interpretatie van dezelfde wetenschappelijke gegevens over het effect van de pollutie op het ecosysteem. Britse experts redeneren dat er geen duidelijk verband bestaat tussen de vervuiling en de negatieve effecten ervan. Ze besluiten dan ook dat het milieu niet ernstig bedreigd is. Nederlanders en Duitsers daarentegen zijn heel wat voorzichtiger. Ze benadrukken dat er slechts weinig geweten is over het globale ecosysteem en de gevolgen van polluerende

substanties. Nog minder is geweten over de gekombineerde schadelijke en lange-termijn-effecten van de grote variëteit aan gestorte chemische produkten.

Op die manier neemt het Verenigd Koninkrijk een aparte plaats in bij de Noordzee-diskussie. Zeker ook omdat grote hoeveelheden afval van het Verenigd Koninkrijk via de Noordzee wegdrijven naar b.v. de Waddenzee. De leuke Britten deponeren alzo hun vuil bij de buurlanden én ontkennen dat dumping van afval in waters rond het Verenigd Koninkrijk problemen geeft voor andere gebieden!

De belangrijkheid van de Waddenzee als broedplaats voor vissen en vogels staat rotsvast. Het Verenigd Koninkrijk zou dan ook dringend de verantwoordelijkheid voor haar vervuiling in dit gebied moeten opnemen en maatregelen treffen om deze pollutie te verminderen. Wij kijken alvast uit naar de rol die het Verenigd Koninkrijk zal spelen op de tweede ministerkonferentie over de Noordzee te Londen. Of het voordeel van een thuiswedstrijd zal spelen, moeten we nog afwachten.

Wergroep Noordzee

BOEKENWINKEL

BOND BETER LEEFMILIEU

DOSSIER AFVAL

60 fr.

Bevat een overzicht van de reacties van de Vlaamse milieubeweging op het 'Ontwerpplan Afvalstoffen 1986-1990' van OVAM. Uitg. Bond Beter Leefmilieu; 40 blz. (A4).

MILIEU-EDUKATIEVE KATALOGUS (deel 1 en deel 2)

150 en 250 fr. (samen 300 fr.)

Geeft een overzicht van wat in Vlaanderen voorhanden is aan milieu-educatief materiaal. Het eerste deel bevat vnl. het geschreven materi-

aal dat bruikbaar is in het onderwijs en het vormingswerk, zoals lesbrieven, werkbladen,

opdrachtenfiches, posters en brochures. In het tweede deel volgt een overzicht van de audio-visuele produkties zoals films, video-banden, diamontages, tentoonstellingen en informatieve spellen. Uitg. Centrum voor Natuurbeschermingseducatie/Bond Beter Leefmilieu; 176 blz. (deel 1) en 272 blz. (deel 2).

HET BEDREIGDE ZEEMILIEU: DE NOORDZEE (Tjeerd van Weering, Kees Kramer) 250 fr.

Allerlei menselijke activiteiten zijn er de oorzaak van dat het vernietigingsproces van het leven in onze zeeën onrustbarend is toegenomen. Dit boek laat zien wat er allemaal speelt en welke gevolgen dat heeft, speciaal voor de Noordzee. Uitg. Stichting Ekologie / Stichting Werkgroep Noordzee; 120 blz.

MEMORANDUM VOOR EEN SCHONE NOORDZEE 60 fr.

Eisenplatform dat aangeeft welke maatregelen nodig zijn om de Noordzee effectief te beschermen. Uitg. Bond Beter Leefmilieu; 28 blz.

STRALING en radioactiviteit

TSJERNOBYL 1986

Vragen en antwoorden
op een rij gezet door TNO

STRALING EN RADIOAKTIVITEIT: TSJERNOBYL 1986

160 fr.

Dit boek geeft antwoorden op vragen over straling en radioactiviteit. Het is geschreven door 5 deskundigen van de Radiobiologische afdeling van het Instituut voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek uit Nederland. Zij noteerden de vragen die van alle kanten werden gesteld en stelden hun antwoord zo op dat iedereen er mee uit de voeten kan. Met behulp van dit boek kan de lezer in de doolhof met informatie over radioactiviteit zijn weg vinden. Uitg. Friese Pers Boekerij; 90 blz.

KADERMAP WATERVERONTREINIGING 250 fr.

Losbladige informatiemap (o.a. geschikt voor vormings- en on-

derwijsactiviteiten) die bestaat uit een serie informatiebladen over vervuilende stoffen, de gevolgen van vervuiling in water en mogelijke oplossingen. Met literatuurlijst, dia-katalogus en overzicht van beschikbaar educatief materiaal. Uitg. Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee/Stichting Internationaal Watertribunaal/Stichting Reinwater/Stichting Werkgroep Noordzee; 130 blz. (A4).

MILIEUMANIFEST GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN '82

50 fr.

 Geeft een overzicht van de grondgedachte waarop een gemeentelijk milieubeleid moet steunen, van het programma dat op dit gebied kan worden uitgewerkt, en de middelen die er bestaan opdat de bevolking effectief aan dit beleid zou kunnen meewerken. Uitg. Centrum voor Natuurbeschermingseducatie/Bond Beter Leefmilieu; 53 blz. (A4).

ACIDIFICATION: A BOUNDLESS THREAT TO OUR ENVIRONMENT

60 fr.

Deze verkorte versie van een Zweeds rapport geeft een duidelijke populair-wetenschappelijke uiteenzetting van de hele problematiek van de zure neerslag en zijn gevolgen. Geïllustreerd met prachtige vierkleurenfoto's en -schema's. Uitgegeven door het Zweedse ministerie van landbouw; 40 blz.

ZORGEN VOOR MORGEN: HET WERELDVOEDSELPROBLEEM

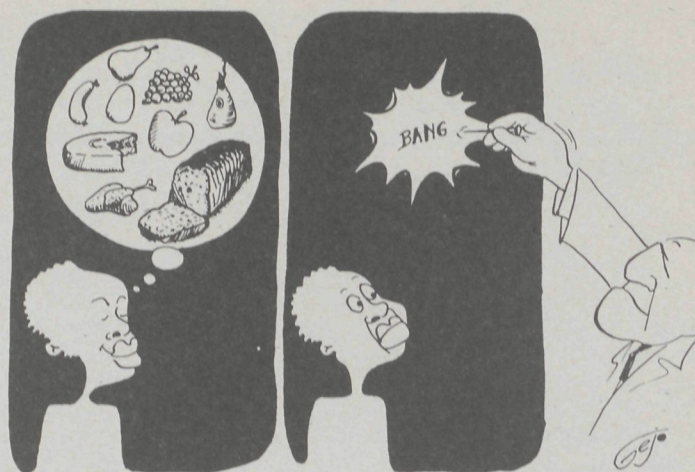
595 fr.

Zowel de honger als het milieubederf zijn problemen die ons van alle kanten zo vaak zijn voorgehouden, dat we er ons nog nauwelijks druk over maken. Toch blijven het problemen van de eerste orde! Dit boek geeft een helder inzicht in de betreffende materie: hoe is het allemaal zo ver gekomen? Wat kunnen we er nog aan doen? Is de hulp aan de Derde Wereld doeltreffend? Mogen we op een betere toekomst hopen? Allemaal vragen waarop dit boek een duidelijk antwoord geeft. Uitg. NCOS/Standaard Uitgeverij; 132 blz.

MILIEUSPAREND HUISHOUDEN (Marijke M.A. Brunt)

200 fr.

 Geeft een massa informatie en tips om bij allerlei bezigheden en karweitjes in huis, tuin en keuken het milieu en de natuur te sparen. Met praktische trefwoordenlijst en zeer vlot leesbaar. Uitg. Stichting Natuur en Milieu; 152 blz.

VOEDING: ZORGEN VOOR MORGEN

50 fr.

Legt verbanden tussen voedselproductie, landbouw, voedingsindustrie en verbruik, en zet aan tot nadenken over eigen gedrag. Uitg. Wereldvoedselwerkgroep; 31 blz.

ONBEPERKT HOUDBAAR: EEN TOEKOMST MET DUURZAME ENERGIE

250 fr.

 Tracht een antwoord te geven op de vraag of energievoorziening gebaseerd op alternatieve energiebronnen te realiseren is. Uitg. Natuur en Milieu; 162 blz.

MILIEU EN BEWAPENING

250 fr.

 Beschrijft waarom de bewapeningswedloop een bedreiging inhoudt voor het milieu: niet alleen de effecten van een kernoorlog, maar ook de

ekologische bedreiging door de aanmaak van kernwapens. Daarnaast worden ook chemische, biologische, geofysische, ruimte- en konventionele wapens besproken. Er wordt ook ingegaan op de oorzaken van de bewapening, en de strategieën voor wapenbeheersing en -vermindering. Uitg. Stichting Natuur en Milieu; 111 blz. (A4).

NOOIT MEER BHOPAL 90 fr.

Op 3 december 1984 greep in Bhopal de grootste industriële catastrofe tot nu toe plaats. Het officiële dodencijfer telt momenteel 2200 mensen en de medische toestand van vele

NOOIT MEER BHOPAL!

UNION
CARBIDE

DE GROOTSTE GASRAMPTOT NU TOE
DERDE WERELD EN MILIEU
VEILIGHEID CHEMISCHE INDUSTRIE
LESSEN UIT BHOPAL

overlevenden is 'alarmerend'. Het boekje vertelt het verhaal van deze gasramp, gaat dieper in op de problemen van de Derde Wereld en milieu en veiligheid van de industrie, en trekt tenslotte lessen uit Bhopal. Uitg. Aktiegroep Nooit Meer Bhopal; 48 blz.

NATUUR IN DE BUURT

150 fr.

Deze publikatie heeft het over één aspect van de open ruimte: het natuurgebied. Het toont aan hoe je de 'natuur in de buurt' onder de aandacht van de mensen kan brengen. Hoe moet je een natuurgebied beheren? Wat zijn de basisprincipes voor natuurbeheer? Welke rol heeft de gemeente op het vlak van natuurbehoud? Welke zijn de bouwverordeningen met betrekking tot de beplantingen? Uitg. Koning Boudewijnstichting/Belgische Natuur- en Vogelreservaten; 179 blz.

ALS DE REKENING KOMT (Roeland Dirks)

395 fr.

Over zure regen in West-Duitsland, erosie van de beste landbouwgronden in Vlaanderen, Seveso en Bhopal, de Amoco Cadiz, de Mont Louis en de Hooze Maey, woudverwoesting en de planetaire opmars van de woestijn. De bedreigingen voor milieu, natuur en mens lijken eerder toe dan af te nemen. Uitg. Davidsfonds; 188 blz.

MILIEUZAKBOEKJE (E. De Pue, P. Stryckers, C. Vanden Bilcke)

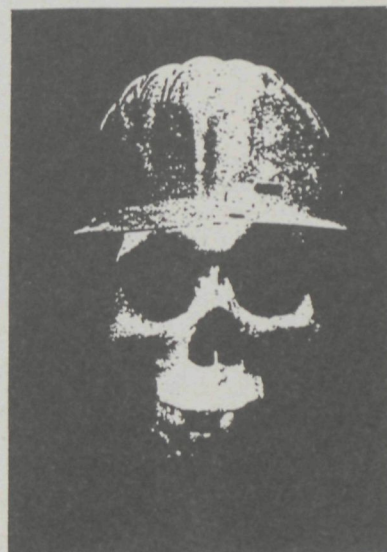
495 fr.

Dé leidraad voor milieuwetgeving in Vlaanderen, onmisbaar voor mandatarissen, milieugroeperingen, advocaten, geïnteresseerde burgers, ambtenaren, ..., kortom voor al wie in Vlaanderen met onze leefomgeving bezig is. Uitg. Kluwer; 378 blz.

DOSSIER ASBEST

200 fr.

Wat is asbest? Waarom is het zo gevaarlijk? Wat zijn de gevolgen voor de gezondheid? Bronnen, voorkoming

DOSSIER ASBEST

van blootstelling, vervanging van asbest, het asbestprobleem in België. In bijlage wordt het KB van 28.08.1986 betreffende de strijd tegen risico's van asbest besproken. Uitg. Werkgroep Milieudefensie van de Bond Beter Leefmilieu; 60 blz.

AFFICHES

ONZE VLINDERS 120 fr.

16 vierkleurenfoto's op een zwarte achtergrond; blinkend papier; 57x80 cm.

SALAMANDERS, KIKKERS EN PADDEN 120 fr.

16 vierkleurenfoto's op een zwarte achtergrond; blinkend papier; 60x90 cm.

ONZE DAGROOFVOGELS

15 vierkleurenfoto's op een zwarte achtergrond; blinkend papier; 60x87 cm. 120 fr.

ONZE BESCHERMDE PLANTEN

Voor de twee affiches: 150 fr.
Twee affiches met elk 20 vierkleurenfoto's op een zwarte achtergrond; blinkend papier; 60x90 cm.

BESCHERMDE ORCHIDEEËN

12 vierkleurenfoto's op een zwarte achtergrond; blinkend papier; 48x68 cm. 50 fr.

ONZE NACHTROOFVOGELS

12 vierkleurenfoto's op een zwarte achtergrond; blinkend papier; 60x87 cm. 120 fr.

ZELFKLEVERS

TGV NOOIT! 10 fr.
Groen-oranje; 8x10 cm.; TGV-spoor door het groene Vlaanderen.

ATOOMENERGIE? NEE BE-DANKT

geel-rood; ronde zelfklever met het anti-kernenergie-zonnetje 45 cm. 120 fr.
12 cm. 20 fr.
blad met 20 zelfklevers (3,5 cm) 20 fr.

BADGES

ATOOMAFVAL IN ZEE? NEE!

25 fr.
geel-blauw; vis met het nukleaire gevaarsteken.

ATOOMENERGIE? NEE BE-DANKT

25 fr.
geel-rood; het bekende anti-kernenergiezonnetje.

STOP KERNENERGIE 25 fr.

wit-zwart; zwangere vrouw met kind temidden van elektronencirkels.

TGV NOOIT! 20 fr.
groen-oranje; TGV-spoor door het groene Vlaanderen.

PAPIEREN DRAAGTAS 15 fr.
40x40 cm; stevig bruin papier met opschrift 'Bond Beter Leefmilieu' en 'Stop zure neerslag'.

Bestellen kan telefonisch of schriftelijk: Bond Beter Leefmilieu, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel, tel. 02/230 94 10. De prijzen zijn exclusief verzendingskosten; voor het versturen van affiches wordt tevens de prijs van een koker aangerekend. De betaling gebeurt (liefst zo snel mogelijk) na ontvangst van de bestelling(en) door middel van het bijgevoegde overschrijvingsformulier op rekeningnummer 001-1475409-18 van de Bond Beter Leefmilieu. Een flinke korting is voorzien bij afname van minstens 20 exemplaren van eenzelfde publikatie. Een faktuur is te verkrijgen op aanvraag.

MILIEURAMA

Ons tijdschrift brengt je maandelijks 32 blz. actuele informatie over de milieuproblematiek: artikels, berichten, nieuwe publikaties, milieukalender, lezersbrieven, milieupuzzel, ... en we beperken ons niet tot Vlaanderen of België, ook de rest van Europa en de Derde Wereld komen aan bod. Een abonnement op Milieurama kost slechts 400 fr., te storten op rekeningnummer 001-1475409-18 van de Bond Beter Leefmilieu, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel. Een gratis proefnummer kan schriftelijk of telefonisch (02/230 94 10) worden aangevraagd.

EEN ABONNEMENT OP MILIEURAMA HELPT DE

BOND BETER LEEFMILIEU

EEN FLINK STUK VOORUIT !

GIFTEN VANAF 1000 fr. ZIJN BELASTINGVRIJ.

IN DE STILLE GIFTIGE KEMPEN...

Tientallen onderzoeken hebben reeds aangetoond dat de Belgische en Nederlandse Kempen erg vervuild zijn met zware metalen. Uit de talloze onderzoeken bleek duidelijk dat er zeer hoge waarden kadmium en zink werden gevonden, maar ook koper en het eveneens giftige lood. Een drietal bedrijven veroorzaken deze giftige emissies, waarvan twee Belgische fabrieken, nl. Vieille Montagne (Balen) en de Metallurgie Hoboken-Overpelt. Terloops dient erop gewezen dat dit laatste bedrijf reeds jarenlang moeilijkheden veroorzaakt in Hoboken bij Antwerpen. De loodemissies waren hier zo aanzienlijk groot dat men er zelfs aan dacht om de nabij gelegen Moretuswijk te slopen.

In het Nederlandse Budel zorgt de firma Budelco voor emissie van zware metalen. Polluerende fabrieken in Lommel en Bocholt zijn ondertussen gesloten.

Tot het begin van de jaren '70 werkten deze bedrijven volgens een thermisch procédé. Hierbij kwamen grote hoeveelheden zware metalen in het milieu, niet alleen door de verbrandingsgassen en het proceswater. De zware metalen kwamen ook in het milieu terecht omdat de (afval)zinkassen werden gebruikt als verhardingsmateriaal voor wegen. Omdat zware metalen niet afgebroken worden, gaat de bodemvervuiling (nu jaren later) onverminderd voort. Gelukkig is de uitstoot van zink en kadmium in grote mate verminderd dankzij de elektrolytische produktiemethoden.

MOESTUINGROENTEN OP DE ZWARTE LIJST

In opdracht van de Nederlandse provincies Noord-Brabant en Limburg onderzocht het **ingenieursbureau Haskonig** de Nederlandse situatie. Zij vonden in een gebied van 350 km² verhoogde kadmiumkoncentraties (boven 1 mg/kg). In een gebied van 70 km² werden zelfs waarden gevonden van 3 mg/kg bodem. Bovendien bevat de omgeving van de asseweden (die werden aangelegd met afval van desbetreffende fabrieken!) ongeziene concentraties kadmium en andere zware metalen. Het gaat hier om naar schatting 200 km asseweden, vooral rond het stadje Weert (Nederland). Verder is het slib en het water van de Tungelroysebeek en de Dommel ernstig verontreinigd. Lozingen van kadmiumhoudend afvalwater gaan immers nog steeds door. Bij overstromingen of baggerwerken komt het slib terecht op de oevers en de omliggende landbouwpercelen.

In België gaat het volgens het LISEC om een gepollueerde zone van 280 km². Maar in ons land schijnt men aan dit levensgevaarlijke milieu-

probleem niet zo zwaar te tillen. Onderzoeken "lopen" wel, de resultaten worden ofwel niet bekendgemaakt en er volgen alleszins geen beleidsmaatregelen. Nochtans staat vast dat zware metalen ernstige schade kunnen veroorzaken aan o.a. de nieren (kadmium), het zenuwstelsel (lood, kadmium, arseen,...), bloedvaten (kadmium, arseen) en longen (zink, weeral kadmium en arseen). Er zouden zich ook effecten manifesteren op het genetische vlak, o.a. bij kinderen van besmette ouders.

Kadmium wordt gemakkelijk door planten opgenomen, vooral in zure zandhoudende grond zoals die van de Kempen. De bevolking wordt dan ook aangeraden om geen gewassen uit de moestuin meer te eten! Ook de beroepstuinders komen meer en meer in moeilijkheden, vermits grote gedeelten van het rampgebied méér dan 2 mg kadmium per kg bodem bedragen. En dat is juist de norm die wordt aangehouden. Vanaf 2 mg/kg wordt het telen van consumptiegewassen afgeraden.

De effecten manifesteren zich niet alleen op landbouwkundig en/of geneeskundig vlak; een heleboel ecosystemen rond de zinkfabrieken zijn immers grondig aangetast. Planten verdwijnen ten koste van het algemene struisgras. De afbraak van organische afvalstoffen tot strooisel gebeurt trager, onvollediger of op sommige plaatsen helemaal niet meer! Regenwormen en pissebedden (zo belangrijk voor afbraak) zijn vergiftigd, evenals hun predatoren. In mollen werden overigens ontzettend hoge waarden kadmium aangetroffen.

STUDIEDAG METAALVERVUILING

Op 22 oktober 1986 werd in Weert een studiedag over dit milieuprobleem georganiseerd door de Brabantse Milieufederatie en de Milieufederatie Limburg. Thema was "Schoonmaken van de Kempen: nodig en mogelijk?". Zo'n 250 personen, meestal milieukonsulenten en -ambtenaren, maar ook milieumilitanten, gedupeerde bevolking en tuinders waren op deze studiedag aanwezig. Het initiatief kreeg bovendien nogal wat aandacht van de Nederlandse pers en gemeentelijke en provinciale politici.

De inleiders hielden het geheel zeer academisch. Dit kwam de studiedag niet ten goede: de aanwezigen wisten écht wel wat de gevolgen van zware metalen in het milieu zijn, iedereen wist écht wel wie de emissies veroorzaken. Alleen de forumdiskussie, waar de getroffen bevolking aan bod kon komen, bracht wat stemming in de zaal. De politici antwoordden nauwelijks op de directe vragen van een tuinder (Waar

moet ik met mijn giftige groenten naartoe?). Uiteraard zitten ook de beleidsmensen met de handen in het haar. Zelfs al zouden alle emissies gestopt worden, dan nog zit Nederland met 200 km vervuilde asseweden en een gepollueerd gebied van 350 km². Begin er maar aan!

OPLOSSINGEN

Nochtans zit er maar één zaak op: en dat is doen wat onmogelijk lijkt te zijn, nl. saneren. De overheid ziet oplossingen in het bekalken van bepaalde zone's, e.d. De Brabantse Milieufederatie (BMF) eist fundamentele saneringen zoals het stopzetten van alle emissies, zowel in Nederland als in België, verder objectief en open onderzoek, schoonmaak en herstel van de bodem (desnoods afgravingen op zeer grote schaal), aanstelling van milieudeskundigen in alle getroffen gemeenten, schadeloosstelling

van (moes)tuinders, en tenslotte moet de sanering gefinancierd worden door de vervuilers. Hoe dan ook, men zal vlug in actie moeten komen. Nu reeds zijn de grondwaterlagen bedreigd, maar bovengronds ook een heel ecosysteem waarvan de mens toch deel uitmaakt. Dat de bevolking zelfs geen groenten meer mag eten uit het moestuintje is méér dan een teken aan de wand. Er loopt veel mis! Tijd dat ook in België saneringsoperaties worden uitgevoerd.

Dirk Vercammen

Het saneringsvoorstel van de Kontaktgroep Milieuvervuiling kan worden bekomen door overmaking van 10 gulden op giro 5044998 van de Brabantse Milieufederatie, Postbus 9053, NL-5000 HB Tilburg, tel. 00/31/13/36 48 70, met vermelding van "Kadmium uit de Kempen".

in vogelvlucht

OPENBAARHEID?

Milieugroepen en andere wakkere burgers besteden een groot deel van hun werktijd aan het verzamelen van gegevens die niet of moeilijk te verkrijgen zijn. Zo hebben wij nog steeds het gissen naar sommige trajecten van de TGV, kunnen we van het Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie (I.H.E.) nog steeds niet de emissies van de verschillende bedrijven krijgen (zodat ook geen evaluatie per bedrijf in zwaar vervuilde zones kan gemaakt worden), is de procedure van de lozing van afvalwaters niet openbaar, en noem maar op.

Voor de TGV geldt het argument dat de plannen eerst naar het parlement moeten. Dat kan best maar de geest van de milieu-effekt-rapportage (MER) vraagt openheid van zaken vanaf het ogenblik dat een dergelijk concept ontstaat. De MER mag geen doekje voor het bloeden zijn, maar een heus instrument waarbij alle actoren van het maatschappelijk spel betrokken moeten worden. De Croo begrijpt niet of wil niet begrijpen dat totale openheid op dit ogenblik het enige alternatief is. Het door hem voorgestelde, internationale milieu-effekt-rapport boezemt dus weinig vertrouwen in omdat het niet voldoet aan de spelregels van openbaarheid van bestuur en inspraak.

Wat de emissies van de bedrijven in Vlaanderen aangaat, gebruikt het bedrijfsleven het argument dat openbaarheid daarvan concurrentievervalsing zal werken. Een bedrijfsvoering hiervoor ontbreekt en is moeilijk te leveren. Bedrijfsspionage speelt zich zeker op andere vlakken af dan

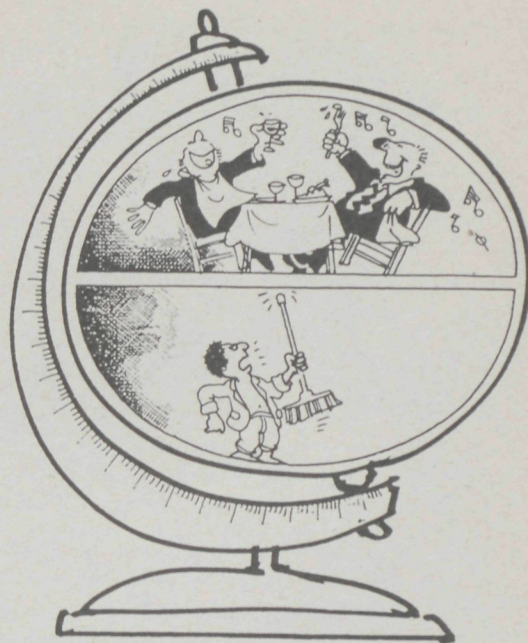
op basis van lozingen. De ware reden van deze geheimhouding, waar zowel bedrijven als administratie zich schuldig aan maken, bestaat uit het feit dat de publieke opinie zich op die manier geen voorstel zou kunnen vormen over de ware schuldigen van zure regen, merkaptanengeuren en andere stankgolven. De vermindering met 30 % van de SO₂-uitstoot (om de nachtmerrie van de zure regen onder controle te krijgen) zou bij een openlijke bekendmaking van de schadelijke lozingen per bedrijf, daadwerkelijk aangepakt kunnen worden en zou niet langer afhankelijk zijn van de invloed van kerncentrales, de economische achteruitgang e.a.

Het milieuvergunningsdecreet van minister Lenssens, waarvan de uitvoeringsbesluiten nu bij de Raad van State liggen, zal ook de lozing van afvalwaters in het openbaar onderzoek betrekken. Daarmee zal die lakune in de wetgeving verdwijnen. Hoe één en ander zal verlopen is evenwel nog niet duidelijk. Een discussie over die uitvoeringsbesluiten is niet gevoerd. Openbaarheid in de fase van het vooroverleg is beperkt tot vrijblijvend advies. Straks zijn ze er, de uitvoeringsbesluiten, maar zij zijn enkel en alleen het werk van de bewindsman en zijn ploeg. Openbaarheid?

Wat men er ook van denke, er is geen weg terug. Openbaarheid van bestuur vraagt een nieuwe mentaliteit van administratie en politiek. Diegene met inspraakmogelijkheden mag niet in de rol van tegenspreker gemanoeuvred worden. Daarvoor is zijn tijd en inbreng te kostbaar.

Guido Steenkiste

ZORGEN VOOR MORGEN

Wat hebben onze voedselgewoonten met het milieu te maken? Wat is het verband tussen de landbouw, de wereldvoedselproductie en het milieu? Welke rol spelen de multinationale ondernemingen op de internationale voedselmarkt? En: hoe komt het dat tegelijkertijd twee derde van de wereldbevolking met hongersnood kampt en de overige één derde zich een welvaartsziekte vreet? Het boek "Zorgen voor morgen: het wereldvoedselprobleem" van het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking (NCOS) legt dit mechanisme van de honger en de milieu-aantasting haarfijn uit. De schijnbaar los van elkaar bestaande situaties in de landbouw, de voedselproductie, de consumptie en het leefmilieu hebben veel meer met elkaar gemeen dan op het eerste zicht lijkt. Jan Brouwers geeft ons hiervan een voorsmaakje.

De mens doet pas de laatste 10 000 jaar echt aan landbouw. De honderdduizenden jaren voordien leefde hij van jacht, pluk, raap en visvangst. Tot de grote ontdekkingsreizen en de daaropvolgende kolonisatie kende de landbouw vrij weinig evolutie: het was enerzijds een kleinschalige, ekologisch verantwoorde aangelegenheid, anderzijds bleef het keihard zwoegen en was de boer afhankelijk van de grillen van de natuur en zijn pachtheer.

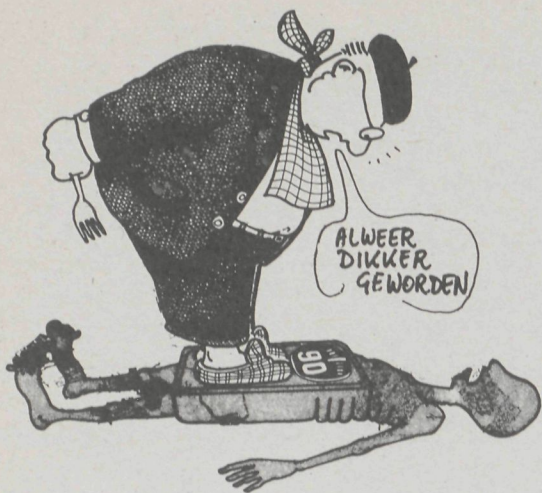
Vanaf de zestiende eeuw kwam er in de wereld verandering in zowel het landbouw- als het voedingspatroon. Een ogenschijnlijk kleine maar toch niet onbelangrijke nieuwigheid was het invoeren van de aardappel, afkomstig uit Amerika, in onze kontreien. Aanvankelijk fungeerde de aardappel als sierplant, maar al snel werd hij het hoofdbestanddeel van de armenvoeding. Aardappelmisogisten waren tijdens de industriële revolutie dan ook vaak oorzaak van massale hongersnood.

Ook buiten Europa verbeterde de situatie er niet op: onder druk van de kolonisatoren moest in tal van landen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika de traditionele teelt van voedingsgewassen plaatsmaken voor de teelt van exportgewas-

sen (rubber, katoen, koffie, ...) bestemd voor Europa. Met de teelt van exportgewassen begon voor deze landen ook vaak de massale hongersnood. Een land als Burkina Faso, momenteel één van de armste landen van Afrika, kon voor de introductie van de katoenteelt in het begin van deze eeuw ruimschoots voldoende voedsel produceren om haar eigen bevolking te voeden. Deze fundamentele aantasting van het platteland in wat nu de Derde Wereld heet is nooit meer hersteld. Na de kolonisatie bleven de nieuwe machthebbers het platteland verwaarlozen, tenzij voor de teelt van exportgewassen. De huidige hongerkatastrofes zijn een logisch gevolg hiervan. Het is ergerlijk te moeten vaststellen dat tal van ontwikkelingslanden landbouwexporteurs zijn, terwijl er nog massale ondervoeding bestaat bij de eigen bevolking.

VOEDINGSGEWOONTEN

Ondervoeding vormt niet alleen een probleem in de Derde Wereld. Ook bij ons beschikt een niet onaanzienlijke minderheid van de bevolking over onvoldoende voedsel. De huidige crisis heeft dit aantal nieuwe en oude armen nog doen toenemen. Voor de meesten onder ons

is echter overvoeding het grote probleem geworden: we eten te veel, te veel vet, te veel zout, te veel vlees, te veel suikers, te veel tussendoortjes, te veel onder stress, we drinken te veel... Anderzijds eten de meesten onder ons te weinig groenten en fruit, te weinig granen...

Onze voedingsgewoonten zijn veranderd, onze voedingswaren ook: we eten meer en meer produkten die door de voedingsindustrie behandeld worden, tal van - niet altijd even onschuldige - additieven worden toegevoegd, de meeste produkten bevatten 'onzichtbare' vetten, suikers en zout, er worden ons meer kant-en-klaar-maaltijden voorgeschoteld, ons voedsel verliest aan voedingswaarde door het raffineren ('witte' rijst, bloem, ...) ... Het is verontrustend te moeten vaststellen dat ziekten die o.a. te wijten zijn aan verkeerde voeding en overvoeding vandaag de dag de voornaamste doodsoorzaak zijn geworden in het westen: nagenoeg twee derden in België in '84 hadden kanker en hart- en vaatziekten als oorzaak!

VOEDSELPRODUKTIE

De structurele oorzaken van dit probleem blijken in de eerste plaats te liggen bij het systeem van de voedselproduktie. In vroegere tijden begon en eindigde de voedselproduktie in feite op het landbouwbedrijf zelf. Het huidige landbouwbedrijf daarentegen is een schakel geworden in de wijd vertakte agro- en bio-industrie. De landbouw-kringloop is doorbroken. De landbouwer wordt meer en meer afhankelijk van toeleveringsbedrijven voor zaad, machines, veevoer, bestrijdingsmiddelen, onderzoek, krediet, ... De afzet van landbouwprodukten wordt dan weer sterk bepaald door de voedselverwerkende industrie en de grote distributiebedrijven.

Dankzij deze 'hulp' van buitenaf is de Europese boer in staat tot enorme prestaties: in vitro-kultuur, genetische manipulatie, embryo-overplanting, komputergestuurde krachtvoerdosering, ... Landbouw is een kapitaalsintensieve zaak geworden. De werkgelegenheid daarentegen is drastisch gedaald: tussen 1960 en 1984 gingen nagenoeg 200.000 arbeidsplaatsen verloren! Vooral kleine boertjes hebben moeten afhaken.

EKOLOGISCHE GEVOLGEN

Het doorbreken van de landbouwkringloop in de Derde Wereld is nog fataler voor de voedselvoorziening. Door klimatologische en geologische omstandigheden zijn de meeste landbouwsystemen in de Derde Wereld ekologisch zeer kwetsbaar. Het tekort aan grond door de te grote bevolkingsdruk op een kleine landoppervlakte (b.v. Rwanda, Burundi en Bangladesj), of door een zeer ongelijke landverdeling (b.v. Latijns-Amerika) dwingt de boeren - of boerinnen, want veelal zijn het de vrouwen die het land bewerken - af te stappen van hun traditionele ekologisch verantwoorde landbouwmethoden. Ontbossing, bodemuitputting, erosie en woestijnvorming zijn het gevolg.

Noodgedwongen trekken vele boeren dan naar de grote steden, in de hoop daar werk en voedsel te vinden. Verwacht wordt dat tussen 1980 en 2000 ongeveer 500 miljoen mensen het platteland zullen verlaten.

Het wordt stilaan duidelijk dat de landbouw het milieu flink wat schade toebrengt. De Sahel is wel het duidelijkste voorbeeld. De toepassing van moderne en verkeerde landbouwmethoden heeft het kwetsbare milieu overbelast. De gevolgen zijn gekend: massale erosie, de Sahara schuift jaarlijks meer dan 5 km zuidwaarts... en de bevolking hongert.

Moderne landbouwmethoden beginnen stilaan ook bij ons een ware ravage aan te richten: in de Brabantse leemstreek heeft men vastgesteld dat jaarlijks ongeveer 100 ton landbouwgrond per hektare door erosie verdwijnt. Het aanwenden van kunstmest, het kappen van hagen en houtwallen, het aan- en afrijden van zware landbouwmachines zijn de voornaamste oorzaken.

En in Nederland heeft de intensieve veeteelt gezorgd voor zo'n overaanbod van mest dat de overheid is moeten optreden: een 'mestwet' legt het bemesten aan banden en 'mestbanken' zorgen voor het stockeren van de overschotten. Het gebruik van pesticiden als DDT is bij ons al lang aan banden gelegd. De chemische industrie heeft een oplossing gevonden om van haar gevaarlijke produkten af te geraken: pesticiden worden massaal uitgevoerd naar ontwikkelingslanden. Wie denkt dat wij zo mooi van die giftige stoffen af geraken heeft het mis voor: zowat 3/4 van alle pesticiden wordt gebruikt op gewassen die voor export bestemd zijn. Zo krijgen we toch groenten en fruit op ons bord die behandeld zijn met schadelijke produkten die bij ons al lang verboden zijn. Steeds meer blijkt dat het massaal aanwenden van pesticiden op lange termijn geen zegen is voor de landbouw: in 1980 zouden naar schatting al 360 insektensoorten resistent zijn tegen de veelgebruikte pesticiden.

Het gevaarlijkste milieu-effekt van de moderne landbouw is wellicht de genetische erosie: het verdwijnen van de primitieve landbouwgewassen die nodig zijn om de moderne 'opgepepte' gewassen (door kruising en zadenselektie) gezond te houden. Het verdwijnen van deze primitieve zaden zou wel eens gepaard kunnen gaan met het verdwijnen van de landbouw.

Wanneer we vaststellen dat de hedendaagse landbouw meer en meer nefaste gevolgen heeft voor het milieu, de verbruiker en de boer zelf, zowel bij ons als in de Derde Wereld, moeten we de oorzaken hiervan in de eerste plaats zoeken op de wereldvoedselmarkt: het landbouwbedrijf raakt meer en meer in de greep van de groten: de multinationals en de landbouwpolitiek.

DE ROL VAN MULTINATIONALS

De toelevering, de produkten, de verwerking en de verhandeling van voedingswaren wordt tegenwoordig grotendeels gekontroleerd door enkele mammoetbedrijven. Het is opvallend maar niet toevallig dat de grote chemische bedrijven (Shell, Bayer, ...) zich stevig hebben ingewerkt in de pesticiden-, kunstmest- en zeer recent ook in de zadensektor. Zo hebben zij vat gekregen op de hele toelevering.

De voedselproduktie zelf is nog relatief onafhankelijk. Blijkbaar vinden multinationals het risico op misoogsten e.d. nog te groot om hun vingers te verbranden aan de landbouw. Toch zien we dat met de invoering van de nieuwste landbouwtechnieken (klonen) de interesse van deze bedrijven voor grote plantages gevoelig is gestegen. Unilever spant op dit vlak wel de kroon.

Het overwicht van multinationale ondernemingen in de wereldvoedselhandel is dan weer overweldigend. De zo belangrijke graanhandel bijvoorbeeld wordt bijna geheel gedomineerd door vijf uit hun kleren gegroeide familiebedrijven: Cargill, Continental Grain, Bunge, Louis Dreyfus en Andre. Samen beschikken ze o.a. over 90 % van de tarwe- en maïshandel van de EG.

Grote voedselhandelaars zijn vaak ook belangrijke verwerkers van hun eigen handelswaar. De onoverzichtelijke verscheidenheid van merken en produkten verbergt in feite een verrassende eenvormigheid van produkten. Unilever en de ruim 850 filialen vormen wel het mooiste voorbeeld (Becel, Ola, Jacky, Iglo, Zwan, Unox, Royco, ... allemaal Unilever!).

Vele voedingsmagnaten zijn tenslotte ook genesteld in grote verkoopsnetten en warenhuisketens, en ook met de financiële wereld hebben zij bindingen. De multinationals hebben de voedselketen stevig in hun greep.

Machtsmisbruiken zijn niet zeldzaam, vooral ook de Derde Wereld is hiervan het slachtoffer. Het zal echter een werk van lange adem zijn om enig vat te krijgen op de activiteiten van deze wijdvertakte mastodonten.

DE GEVOLGEN VAN HET HUIDIGE LANDBOUWBELEID

De hedendaagse landbouwpolitiek is er niet op gericht de problemen van onze voedselvoorziening te verhelpen, integendeel, zij is vaak medeverantwoordelijk. Het landbouwbeleid van de EG heeft een hele reeks tegenstellingen in de hand gewerkt. Met haar politiek heeft de EG de produktiviteit in de landbouw enorm verbeterd. Anderzijds zien we dat hierdoor de tewerkstelling in de landbouw enorm is achteruitgegaan, en dat de kwaliteit van het milieu en van onze voeding in een aantal gevallen het slachtoffer is geworden. Deze produktiviteit heeft er ook voor gezorgd dat we momenteel met enorme produktie-overschotten opgescheept zitten: onoverzichtelijke boterbergen, melkplassen, graanoverschotten, ... Wie dacht dat de EG nu zelfvoorzienend is geworden voor haar voeding heeft het mis voor. Jaarlijks worden meer dan 20 miljoen ton soja en maniok als veevoer ingevoerd, vooral afkomstig uit ontwikkelingslanden (Brazilië, Thailand, ...) die zelf nog kampen met ondervoeding.

Deze gigantische overschotten kosten de EG handenvol geld: in 1985 meer dan 20 miljard ECU of bijna 1000 miljard fr.! Eén van de manieren waarop de EG tracht van haar overschotten af te geraken is voedselhulp aan de Derde Wereld. Veelal veroorzaakt deze hulp meer problemen dan ze oplost: voedingsgewoonten veranderen, ontwikkelingslanden, en vooral de grote steden worden afhankelijk van voedselimporten, de plattelands economie in de Derde Wereld wordt ontwricht. De politieke elites in de Derde Wereld zullen van dit laatste meestal niet wakker liggen, want voor hen is voedselhulp een gemakkelijker oplossing om de steden te voeden dan het stimuleren van de eigen voedselvoorziening. Het geeft hen bovendien de kans om meer exportgewassen te telen, die de nodige deviezen moeten opbrengen om de immense buitenlandse schulden af te betalen.

ALTERNATIEVEN

Het wordt hoog tijd dat er iets gedaan wordt aan de wereldvoedsel-waandoelen. Daartoe formuleren de auteurs van het boek 'Zorgen voor morgen: het wereldvoedselprobleem' een aantal alternatieven, die betrekking hebben op het individu, het bedrijfsleven, de politici en allerhande drukingsgroepen. Er worden een vijftigtal nuttige tips gegeven om ons duidelijk te maken hoe we gezonder, prijsbewuster, milieuvriendelijker en rechtvaardiger kunnen eten. Kies voor minder bewerkte produkten, eet hormoonvrij vlees en minder vlees, kies voor statiegeldverpakking, kies seizoengroenten, ... om maar enkele suggesties te noemen.

Er wordt ook aangeduid hoe de diverse boeren-, verbruikers-, milieu- en Derde Wereldorganisaties kunnen bijdragen tot de realisatie van een rechtvaardigere en gezondere voedselsituatie. Eerste en voornaamste vereiste hiertoe is dat zij hun traditionele standpunten durven overstijgen en dat zij zo veel mogelijk met mekaar (en niet tegen mekaar) samenwerken en andere drukingsgroepen betrekken bij hun voedselstrijd.

Om deze voedselstrijd enigszins te konkretiseren worden tot slot van het boek een aantal politieke eisen geformuleerd die prioriteit verdienen:

- in de Derde Wereld moet het probleem van de schuldenlast dringend aangepakt worden; er zijn maatregelen nodig om de ontwikkelingslanden een redelijk inkomen uit hun grondstoffen te waarborgen; van ontwikkelingssamenwerking moet werk gemaakt worden en de activiteiten van multinationale ondernemingen dienen onder-

worpen te worden aan een bindende gedragskode; in plaats van massaal voedselhulp te verschaffen zouden beter voedselstrategieën op lange termijn worden uitgewerkt om een structurele oplossing te realiseren voor het hongerprobleem.

- om de verbruiker te beschermen is de eerbiediging van de 'rechten van de konsument', zoals die door de Europese Commissie werden geformuleerd, een eerste stap; bescherming van de veiligheid en de gezondheid van de konsument (door strengere voorschriften op de samenstelling van voedingsprodukten en controle op de toepassing ervan); bescherming van de economische belangen (recht op voedsel en inkomen voor iedereen); recht op voorlichting (o.a. door betere etikettering); recht op vorming (voedselvoorlichting in het onderwijs maar ook daarbuiten).

- een aantal ekologische maatregelen moeten het behoud van ons milieu waarborgen: een milieubelasting op wegwerpverpakking, stimuleren van recycling, oprichting van een onafhankelijke instelling voor milieu-effekt-rapportering, steun aan ontwikkelingsprojekten die het behoud en herstel van het milieu nastreven, stopzetting van export van vervuilende produkten en fabrieken naar de Derde Wereld.

- in de landbouwsector zou een arbeidsintensieve en milieuvriendelijke landbouw levenskansen moeten krijgen en gestimuleerd moeten worden. Voorts zou de weinig benijdenswaardige sociale situatie van de boeren verbeterd moeten worden door konkrete maatregelen op Europees vlak. Het invoeren van heffingen op maniok-import b.v. zou het voor de Europese graanboer mogelijk maken zijn graanoverschotten tegen een redelijke prijs kwijt te raken als veevoer. Bovendien zou de Thaise boer op die manier terug voor de eigen voedselmarkt kunnen produceren. En met de nieuwe heffingen kan de uitbouw van een eigen voedselvoorzieningssysteem in ontwikkelingslanden gestimuleerd worden. Door de sociale positie van de boer te verbeteren wordt het ook mogelijk om milieu- en andere normen op te leggen aan de boeren.

Allemaal niet oninteressante voorstellen die concreet te realiseren zijn. Dat zal echter niet gebeuren zonder slag of stoot. Voor de mensen die zich willen inzetten voor de realisatie van deze voorstellen en niet goed weten waar ze terecht kunnen is in het boek een lijstje opgenomen met adressen van organisaties die reeds geruime tijd ijveren voor een verbetering van de voedselsituatie in de wereld.

Jan Brouwers

Zorgen voor morgen: het wereldvoedselprobleem; NCOS; Standaard Uitgeverij; 132 blz.; verkrijgbaar bij de Bond Beter Leefmilieu, Aalenstraat 25, 1040 Brussel, tel. 02/230 94 10, door overschrijving van 625 fr. (verzendingskosten inbegrepen) op rek.nr. 001-1475409-18.

ADVERTENTIE

ALLE KRINGLOOPPAPIER

PAPIER
KARTON
ETIKETTEN
OMSLAGEN
SCHRIFTEN
NOTABLOKS
VERPAKKING
BRIEFPAPIER
SCHRIJFBLOKS
KORREKTIEMIDDELEN
PRENTBRIEFKAARTEN
KETINGFORMULIEREN
GELEGENHEIDSGRAFIK
MAAK ZELF KRINGLOOPPAPIER

Vraag onze gratis katalogus

Uw kringloopspecialist :

PANDAVA

Kloosterstraat 71-73
2070 Antwerpen-Ekeren
Tel. 03/542.64.65
542.64.56

INDAVER-END SUKSES

Op donderdag 16 oktober ging te Antwerpen een informatiedag door over de verwerking van industrieel afval, georganiseerd door de nog jonge Belgische Vereniging voor Milieurecht. Zoals te verwachten, was het grootste deel van het aanwezige publiek afkomstig uit de industriële sektor. De Bond Beter Leefmilieu was er echter ook en heeft aandachtig geluisterd.

De eerste spreker was de heer **G. Haemels**, eerste adviseur bij de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM). Hij gaf een overzicht van de **wetgeving inzake afval** in Vlaanderen. Merkwaardig genoeg beperkte hij zich hierbij tot het Vlaamse afvaldekreet van 2 juli 1981 en de uitvoeringsbesluiten hierop, voor zover die er al zijn. Hij vond het dus niet nodig om, ondanks het thema van de informatiedag, in te gaan op de wet van 22 juli 1974 op de giftige afval. Juridisch gezien valt giftig afval, evenals radioactief afval, namelijk nog onder de nationale bevoegdheid.

AFVALSTOFFENPLAN

De heer Haemels wist ook te vertellen dat het Afvalstoffenplan 1986-1990 ter tafel ligt bij gemeenschapsminister voor leefmilieu, Jan Lenssens. Een dergelijke uitspraak werd in januari van dit jaar ook al genoteerd uit de mond van Frank Parent, directeur van OVAM. Minister Lenssens zou de Bond Beter Leefmilieu dan ook een groot plezier doen indien hij zo goed zou willen zijn om zijn kantoorruimte eens grondig op te (laten) ruimen. Hopelijk vindt men dan het blijkbaar zoek geraakte Afvalstoffenplan 1986-1990 terug, zodat het ter goedkeuring kan worden voorgelegd aan de Vlaamse regering. Een tijdsspanne van meer dan een jaar als lobbyperiode voor de industriële sektor lijkt ons toch ruimschoots te volstaan. Of wenst Jan Lenssens het voorbeeld te volgen van de nationale regering bij het opstellen van haar begroting voor 1986, zodat een groot deel van de periode waarop het Afvalstoffenplan betrekking heeft (1986-1990) al verstreken zal zijn op het moment dat het in werking treedt; dit is tien dagen na de publikatie van het plan in het Belgisch Staatsblad.

De heer Haemels gaf de talrijk opgekomen

industriëlen ook nog de enigszins versluisde tip mee om, bij eventuele processen, de bevoegdheid aan te vechten van de toezichthoudende ambtenaren van de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij. De wetgever zou hier namelijk kunnen betrapt worden op een juridische inkonsequentie.

INDAVER

De tweede spreker, **W. Denijs**, voorzitter van de N.V. INDAVER, had het over het ontstaan, de opzet en de werking van de al lang verwachte verwerkingsinstallaties voor giftig industrieel afval van Indaver. Hij wist ons hierbij weinig nieuws te vertellen. In een antwoord op een vraag uit het publiek kwam wel aan het licht dat er geen installatie gepland is voor de werking van de beruchte hooggechloreerde koolwaterstoffen (o.a. PCB's), die momenteel nog ter zee worden verbrand; een verwerkingsmethode die al jaren wordt aangevochten door de milieubeweging.

VERANTWOORDELIJKHEIDSZIN

Daarna kwam de heer **A. Osaer**, directeur van Monsanto Europe het standpunt van de industrie in verband met Indaver uiteenzetten. De belangrijkste reden waarom volgens hem de industrie wenst mee te werken aan het Indaver-project is hun verantwoordelijkheidszin. Voor zover wij konden nagaan, was deze uitspraak niet ironisch bedoeld. Andere redenen waren de bereidheid tot het ter beschikking stellen van de door de industrie ontwikkelde know-how en hun wil tot samenwerking met de overheid. Deze samenwerking met de overheid wenst de heer Osaer zelfs uitgebreid te zien tot het terrein van de wetgeving. Vermoedelijk bestaat er een gelijkaardige wil tot samenwerking bij de jagers voor het aanpassen van de jachtwet-

Het verbrandingsschip Vulcanus helpt de jaarlijkse 100 000 ton gechlloreerde en gefluoreerde koolwaterstoffen op zee verbranden.

geving, bij de elektriciteitsproducenten voor het aanpassen van de wetgeving inzake luchtverontreiniging of nukleaire veiligheid, enz. Om alle moeilijkheden te vermijden ware het misschien beter om de milieuwetgeving gewoon af te schaffen en te rekenen op de verantwoordelijkheidszin van onze industriëlen.

HOOGE MAEY

In de namiddag werd er een bezoek gebracht aan de Antwerpse stortplaats Hooge Maey. Daarbij werd het duidelijk dat, ondanks de doorgevoerde bovengrondse sanering, de controle aldaar verre van waterdicht is. Er werden wel omheiningen en een weegbrug geplaatst, maar er werd blijkbaar toch nogal veel gerekend op de verantwoordelijkheidszin van de afvaltransporteurs. Elke vracht afval moet weliswaar vergezeld zijn van een vrachtbrief waarin de samenstelling wordt opgegeven, maar daar blijft het dan ook bij. Er wordt immers nauwelijks gecontroleerd of de vracht afval ook effectief bestaat uit dat wat er op de vrachtbrief vermeld staat. Staalname gebeurt slechts zeer uitzonderlijk. Het risico is dan ook heel klein om betrappt te worden op een leugen(tje) in de vrachtbrief. Zoals voorzien in het saneringsplan werd er ook een klein laboratorium gebouwd om een aantal snelle scheikundige controles te kunnen uitvoeren. De uitrusting van het laboratorium is echter zo miniem dat hiervan nauwelijks iets verwacht kan worden. Bovendien zijn er geen laboranten om eventuele controles uit te voeren. Daarvoor zorgen namelijk de aanwezige administratieve bedienden als ze niets anders te doen hebben. Dit alles werd uiteraard ijverig genoteerd door de industriëlen in het gezelschap.

GIPS? NOOIT VAN GEHOORD!

Tot slot was er een bezoek gepland aan de verbrandingsoven voor gechlloreerde koolwaterstoffen van BASF-Antwerpen. Vooraleer op de autobus te stappen werd de werking hiervan uitgelegd door de heer J. De Moor, directeur van BASF-

Antwerpen. Ter afronding van zijn betoog deelde hij lakoniek mee dat er werken aan de gang waren in en om de verbrandingsoven zodat het om veiligheidsredenen onmogelijk was er een bezoek aan te brengen. In de plaats daarvan zou hij met ons een rondje doen doorheen het enorme bedrijfsterrein van BASF, en ons ter compensatie een drankje aanbieden in de Martijnshoeve te Zandvliet. De heren (en dames?) van BASF hadden dus niet de elementaire beleefdheid kunnen opbrengen om de organisatoren van de informatiedag hiervan op de hoogte te stellen, alhoewel de werken al geruime tijd aan de gang zijn. Verantwoordelijkheidszin? De kans werd dan ook te baat genomen om de rondrit door het bedrijf uit te bouwen tot een gratis reclamespot (duur: 1 uur) voor BASF. Naast het waterzuiveringsstation werden ook de verschillende fabriekinstallaties getoond. Daarbij werd in een aantal gevallen melding gemaakt van de inspanningen die door BASF gedaan zijn om de milieuverontreiniging te beperken. Ook de fosfaatinstallaties werden voorgesteld. Er werd echter met geen woord gerept over de reusachtige hoeveelheden licht radioactief en zware metalen bevattend afvalgips die bij het fosfaatproductieproces vrijkomen. Verantwoordelijkheidszin? Het is ook mogelijk dat deze massale gipsproductie door BASF niet als een afvalprobleem ervaren wordt. Men heeft immers sinds begin dit jaar de toelating om alles in de Schelde te lozen. Vroeger gebeurde dit ook al, zij het illegaal.

Waar evenmin over gesproken werd, was de nieuwe installatie voor de fabricatie van T-butylamine. In de pers verschenen er hierover op diezelfde dag nochtans merkwaardige berichten. Het Antwerpse stadsbestuur zag zich genoodzaakt een uitbatingsvergunning te weigeren vermits BASF niet bereid is om een volledig veiligheidsrapport op te maken. Verantwoordelijkheidszin?

Dirk Serneels

berichten

DUIZEND BOMMEN EN EEN GRANAAT

In De Standaard van 9 oktober verscheen het bericht dat de huisvuilverbrandingsinstallatie van de Brusselse agglomeratie in Schaarbeek, na 1 jaar werking, op de sukkel zou zijn. Van de drie ovens was er één stuk wegens korrosie aan de buizen, een tweede ging dezelfde weg op en de laatste kon onmogelijk al het Brussels huisvuil verwerken. Een dag later werd het bericht in Het Volk tegengesproken. Volgens SIOMAB beheerder van de installatie, waren de geruchten ontstaan na een incident. Op 13 september kwam immers in één van de ovens een granaat tot ontploffing, met alle gevolgen vandien. Het springtuig zat gewoon tussen de afval. Wat een Brusselaar allemaal al niet weggooit!

JV

ECASED-VERVOLGVERHAAL

Zoals in de vorige Milieurama gemeld (blz. 27) werden de wijken rond het kunstmestproducerend bedrijf ECASED te Willebroek in de nacht van 24 op 25 september bedekt onder een laag bijtend stof. De bewoners kregen de gelegenheid om een schadelijst bij de politie in te dienen. Het plaatselijke aktiekomitee maakt zich hierbij een aantal bedenkingen. Zo moesten de schadelijsten binnen enkele uren worden opgesteld zonder de aanwezigheid van deskundigen. Wat met schade die pas later tot uiting komt? Ook vreest men dat de bewoners tegen elkaar zullen worden opgezet door het uitbetalen van zeer uiteenlopende bedragen voor gelijkaardige schade. Men denkt hierbij aan de overstromingen van januari 1976 toen bij de schadevergoeding

bleek dat het water bij de ene buur hoger had gestaan dan bij de andere buur. Het gemeentebestuur van Willebroek was ook zo (on)vriendelijk om de door de bewoners geplaatste protestvlaggen en -borden te laten verwijderen.

DS

EEN DORP IN EEN DORP

Terlanen, een dorpje met amper 450 inwoners te midden van het groen. Op een steenworp daarvandaan wil men een kamping inplanten met 150 staanplaatsen. De dorpsraad van Terlanen en de v.z.w. Vlaamse

GEEN KAMP(ING) IN TERLANENVELD

Jongeren Overijse verzetten zich hier hevig tegen. Grenzend aan een natuurgebied en gelegen in een agrarische zone zal zulke inplanting volgens hen ongetwijfeld een storende faktor betekenen. Problemen als bijvoorbeeld verkeers- en geluidshinder, sluikestorten en zwerfvuil zullen niet te vermijden zijn. Door de Koninklijke Kommissie voor Monumenten en Landschappen werd een klasseringsprocedure voor het Terlanenveld - daar waar de kamping zou komen - gestart. Men vreest dat er binnen de kortste tijd een winkel en restaurant aan de kamping zullen worden toegevoegd.

Er werd een petitie overhandigd aan het gemeentebestuur onderkend door 251 inwoners, dit zijn praktisch alle gezinnen van Terlanen. Verder ging er een protestwandeling door op zondag 9 november 11.

KG

GEWESTPLANNEN BIEDEN ONVOLDOENDE BESCHERMING VOOR NATUURGEBIEDEN

Natuurgebieden genieten degelijke bescherming door de gewestplannen? Dat dacht u maar! Zowel natuur- als reservaatgebieden ondervinden, ondanks hun veilige bestemming, dagelijks de negatieve invloeden van menselijke handelingen. Denk maar aan "geringe reliëfwijzigingen" die een ernstige bedreiging vormen voor moerasen en valleien. Regelmatig is er ook vegetatiewijziging in natuurgebieden of -reservaten doorgevoerd. En wat dacht u van de inspoeling van drijfmest, biociden en afvalwaters van de bio-industrie. Er is dringende behoefte aan een uitvoeringsbesluit op artikel 44 van de wet op stedenbouw en ruimtelijke ordening. Tenminste als we de laatste groene oasen willen veilig stellen.

DV

PANDA-WWF: 25 KAARSJES

Het World Wildlife Fund (WWF) werd 25 jaar geleden opgericht op 11 september 1961, en is de grootste private natuurbeschoudsorganisatie. Het doel van het WWF is het natuurlijk milieu en de ekologische processen die essentieel zijn voor het leven op aarde, in stand te houden.

Nu zullen de 23 nationale World Wildlife Fund-afdelingen de nodige fondsen inzamelen om 90 nieuwe internationale natuurbeschoudsprojecten uit te werken. Deze 90 projecten maken deel uit van de 25ste verjaardagskampagne van het WWF.

In de 90 minuten durende BBC-productie "World Safari" werden reeds enkele projecten uit het 25-jarig bestaan van het WWF belicht. Volgens de voorzitter van het WWF zullen gedurende de 24 uren volgend op de televisie-uitzending 30.000 hektaren tropisch regenwoud verdwijnen, 16.000 hektaren land veranderen in woestijn, 66 miljoen ton bodem zal door erosie weggespoeld worden en minstens twee plantesoorten zullen bedreigd worden.

Enkele nieuwe WWF-projecten zijn o.a.: een Tropisch Woud Netwerk om de opinie met betrekking tot regenwouden te veranderen; Chinese wetenschappers opleiden in het wetland-management; financiële hulp verzamelen om studenten naar speciale kolleges in Tanzania en Groot-Brittannië te zenden, ...

WAT IS HIER DE HAMVRAAG?

Het kollege van burgemeester en schepenen van de gemeente Ham-Kwaadmechelen (provincie Limburg) heeft een open brief gestuurd aan Miet Smet, staatssekretaris voor leefmilieu, naar aanleiding van het recente ongeval met de gekantelde vrachtwagen met radioactief afval op de E313 Hasselt-Antwerpen. Het kollege benadrukt de noodzaak van het snel uitvaardigen van het KB op de meldingsplicht voor de invoer, uitvoer en doorvoer van afvalstoffen. Tevens betreurt het kollege de wijze waarop de hogere overheid hen zonder informatie liet naar aanleiding van een ongeval dat plaatsgreep eind oktober, en waarbij een vrachtauto met twee containers licht radioactief afval kantelde. Het kollege wenst, in afwachting van de gevraagde wetswijzigingen, bij een mogelijk ongeval onmiddellijk betrokken te worden bij de uitwerking van de vereiste maatregelen.

GS

TREIN-TRAM-BUS: OPENBARE VERLOEDERING

De Bond van Trein-, Tram- en Busgebruikers (BTTB) vindt een trein-tram-bus-dag zoals die elk jaar georganiseerd wordt door het ministerie van verkeerswezen, een promotiedag die een "kermis" niet overstijgt. "Het is een alibi geworden om een foutief en neergaand openbaar vervoerbeleid te kamoufleren." Deze promotiedag met weliswaar overrompelend succes zou beter vervangen worden door een globaal beleid dat comfort, dienstverlening en verplaatsingsmogelijkheden voorziet gedurende het hele jaar. Daarvoor moet dringend een serieus tariefbeleid uitgewerkt worden waarbij b.v. weekend- en avond-

ritten goedkoper zijn. Tariefverhoging is zeker de slechtste oplossing om de leegloop van het openbaar vervoer tegen te gaan. Het jaagt de mensen de trein, tram of bus uit en op middellange termijn worden de vooreerst verdiende extra-inkomsten omgevormd tot extra-verliezen omdat minder mensen gebruik maken van het openbaar vervoer. Verder vreest de BTTB dat gezien het huidige benzineprijzenbeleid de dienstverlening van het openbaar vervoer verder zal worden teruggeschroefd. Uit een berekening blijkt dat nu reeds het openbaar vervoer jaarlijks een miljardenkadeau geeft aan de individuele weggebruiker.

GSe

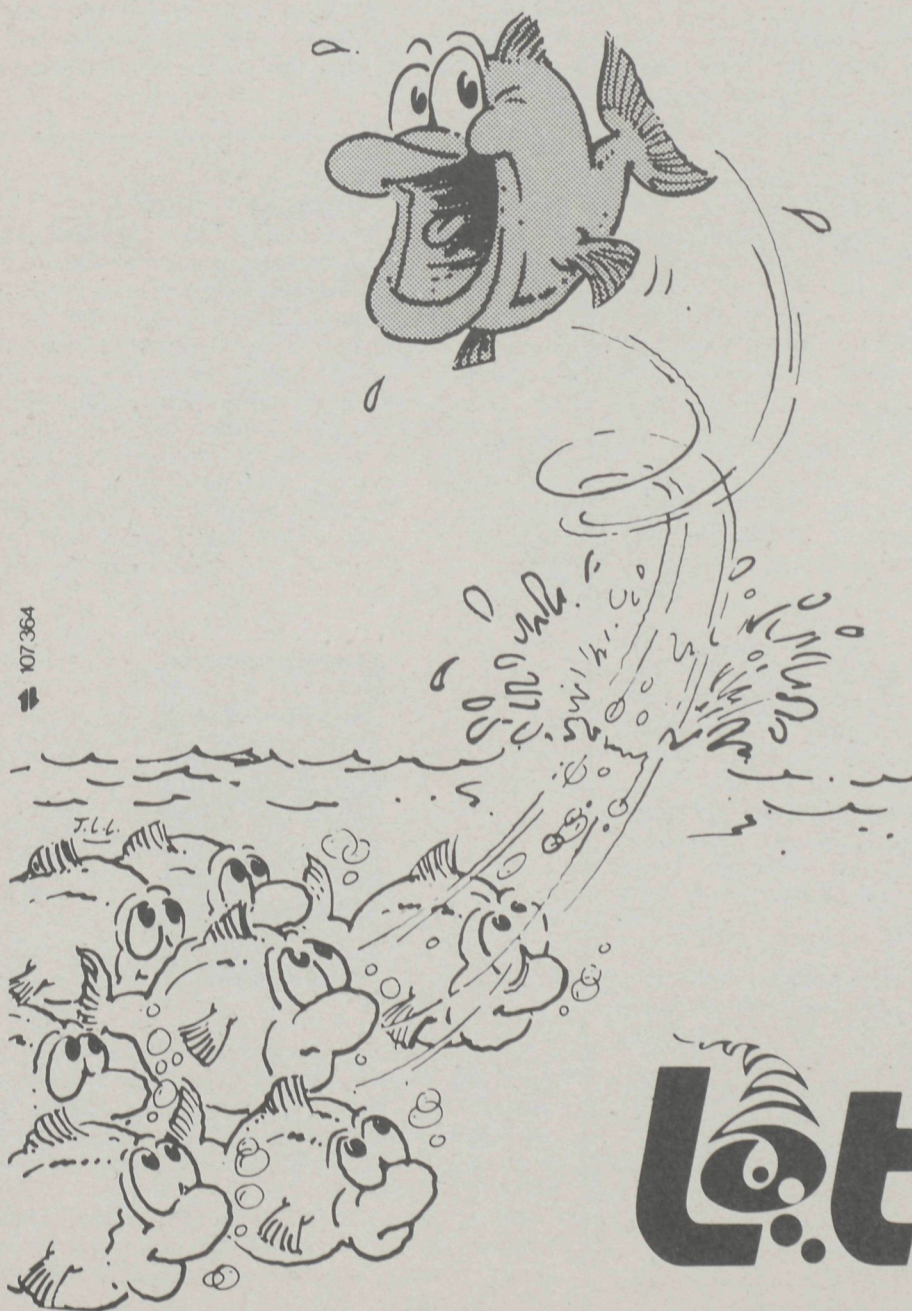

VERGETEN IS NIET VERLOREN

De International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) luidt de alarmbel voor 24 plant- en diersoorten. Die staan namelijk op uitsterven, terwijl 6000 soorten zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen, insecten en ongewervelden in gevaar zijn. Het IUCN heeft berekend dat ongeveer 25.000 plantesoorten ernstig bedreigd zijn! Ondertussen zijn een aantal diersoorten buiten gevaar, o.a. doordat hun biotoop werd beschermd en/of door reïntroductie-experimenten. De kweekprogramma's met ne-ne-gans, Arabische oryx en seiga-antilopen bewijzen dat mits enige inspanning, een soort van de ondergang kan gered worden.

ADJ

Spring eruit, win de Lotto-buit.

107 364

Lotto®

publicaties

Meetnet van de kwaliteit van de Belgische oppervlaktewateren in 1985; Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie, J. Wytsmanstraat 14, 1050 Brussel, tel. 02/642 51 11; 1986; 453 blz.; 200 fr., rek.nr. 000-2005953-90.

Bevat de analyseresultaten van watermonsters die in de loop van 1985 over het hele Belgische oppervlaktewateren genomen werden: pH, BOD, COD, zuurstof, fluor, sulfaten, chloor, fosfor, zware metalen, detergenten, enz...

Kaarten van de chemische kwaliteit van de waterlopen in België voor 1985; Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie, J. Wytsmanstraat 14, 1050 Brussel, tel. 02/642 51 11; 49 blz.; 100 fr., rek.nr. 000-2005953-90.

Geeft in kaartvorm de analyseresultaten van een aantal chemische parameters voor de Belgische oppervlaktewateren: cyaniden, lood, kadmium, chroom, kwik, chloor, fluor, sulfaten, fosfaten, BOD, COD, ...

Probleem- of kansgebieden in Vlaanderen: de voorsprong van de achterstand?; Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, 1000 Brussel, tel. 02/511 18 40; 1986; 150 fr.

Bevat de lezingen van L. Albrechts, G.L. De Brabander, P. Wuillaume en J. Van den Broeck, gehouden op de Werelddag van de Stedebouw op 5 november 1985 te Aarschot, waar aandacht besteed werd aan probleemgebieden zoals b.v. Midden-Limburg en de Rupelstreek.

Ecological requirements of herons, storks and ibises and resulting conservation problems; Kai Curry-Lindahl; Stichting Mondiaal Alternatief, Postbus 1187, NL-5602 BD Eindhoven, tel. 00/31/40/42 10 98; 1986; 41 blz.; 15 gulden, rek.nr. 5543774.

Lezing van professor Kai Curry-Lindahl gehouden op het 'International Symposium on Colonially Nesting Waterfowl' in 1979 in Tunesië. Werd nu pas uitgegeven, maar de tekst heeft nog niets aan aktualiteit ingeboet.

Energie besparen: verwarming, isolatie, huishoudtoestellen; Verbruikersunie Test-Aankoop, Hollandstraat 13, 1060 Brussel, tel. 02/536 64 50; 1986; 141 blz.; 480 fr.

Bevat recente gegevens over de beste manier om thuis in het dagelijkse leven energie te besparen; nieuwe volledig herwerkte uitgave.

Test Aankoop brico-gids; Verbruikersunie Test-Aankoop, Hollandstraat 13, 1060 Brussel, tel. 02/536 64 50; 1986; 239 blz.; 1360 fr.

Gids voor de doe-het-zelver waarin ook aandacht besteed wordt aan het eigenhandig isoleren van ramen en deuren, plaatsen van dubbele

beglazing of voorzetramen, herstellen en onderhouden van verwarmingstoestellen, enz...

Landbouw en milieu; Belgische Boerenbond, Minderbroedersstraat 8, 3000 Leuven, tel. 016/24 21 51; 50 blz.; 100 fr.

Behandelt de problematiek van landbouw en milieu vanuit een landbouwgerichte benadering. Er wordt aandacht besteed aan de wijze waarop landbouw deel uitmaakt van de ekologische processen, aan de intensieve vee- en plantenteelt, aan de gevaren voor de bodem, en aan de problematiek van landschap en landschapsbeheer.

STRALING EN RADIOAKTIVITEIT

In het oktobernummer van Milieurama werd het boekje **Straling en radioactiviteit: Tsjernobyl 1986** aangekondigd. Daarin wordt door de bekende Nederlandse organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO) een antwoord gegeven op meer dan 50 vragen over straling en radioactiviteit, zoals: welke soorten kerncentrales zijn er? Wat is straling eigenlijk? Hoe wordt straling gemeten? Wat is stralingsziekte? Wanneer wordt het noodzakelijk mensen te evacueren? Hoe groot is het risico dat er door bestraling kanker ontstaat? Enzovoort.

Dit zeer handige boekje is nu ook verkrijgbaar bij de Bond Beter Leefmilieu, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel, tel. 02/230 94 10, door storting van 180 fr. (verzendingskosten inbegrepen) op rekeningnummer 001-1475409-18.

Straling en radioactiviteit: Tsjernobyl 1986: vragen en antwoorden op een rij gezet door TNO; Drachten/Leeuwarden, Friese Pers Boekerij; 1986; 89 blz.

AARDGAS

Milieuvriendelijk

 Een jaartje kringloop in de praktijk; Evergreen, Van Boeckellaan 52, 2500 Lier, tel. 03/489 08 05; 33 blz.; 120 fr., rek.nr. 001-1194404-22.

Beschrijft de werking van het projekt Kringloopcentrum (Lier) in 1985: de ophaling van papier, karton, metaal, kroonkurken, huishoudtoestellen, boeken, speelgoed, huisraad, meubelen, frituurvet en -olie, röntgenfoto's, fotonegatieven, fixeervloeistof, batterijen, glas en afvalolie; de infrastructuur van het centrum, het rollend materieel, de medewerkers, de publiciteit, de financiële toestand, relaties met de overheden en de toekomstperspektieven.

Aktualisatie milieuhinderkaart distrikt Hoboken; Stad Antwerpen, Milieukoördinatie dienst, Van Immerseelstraat 11-23, 2018 Antwerpen, tel. 03/231 87 30; 1986; 32 blz.; gratis.

Aanpassing van de in december 1983 verschenen 'Milieuhinderkaart van Hoboken'. Naast een inventarisatie van de hinderlijke bedrijven, wordt er ook aandacht besteed aan de toestand rond Metallurgie Hoboken-Overpelt.

Kadmium uit de Kempen; G. Endedijk en R. Buisman; Brabantse Milieufederatie, Postbus 9053, NL-5000 HB Tilburg, tel. 00/31/13/36 48 70; 1986; 99 blz.; 10 gulden, rek.nr. 5044998. Saneringsvoorstel voor de met zware metalen verontreinigde Noordbrabantse Kempen. Het geeft de noodzakelijk geachte maatregelen aan en maakt een schatting van de kosten die ze met zich meebrengen.

 Textielchemicaliën; Albert Klingenberg; Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, NL-3511 KB Utrecht, tel. 00/31/30/33 13 28; 1986; 81 blz.; 13 gulden, rek.nr. 2537078.

Rapport dat de textielindustrie behandelt wat betreft stoffengebruik, milieu-aspekten, werkomstandigheden en schone technologie; de nadruk daarbij ligt op het gebruik van vaak giftige kleurstoffen.

Trolleyficering buslijn 9 in Arnhem: onderzoek naar de effecten op de geluidshinder; Afscherpende randbebouwingen langs een verkeersweg: enkele aspecten betreffende geluidshinder, luchtverontreiniging en windhinder; en Geluidshinderbestrijding door verkeersmaatregelen: optimalisatie methode verkeersnetwerken; Distributiecentrum voor Overheidspublikaties, Postbus 20014, NL-2500 EA 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/78 99 11; 1986; resp. 166 blz., 32 blz. en 80 blz.; resp. 25 gulden, 15 gulden en 15 gulden, rek.nr. 751 met vermelding van resp. ISBN 90-346-0923-5, ISBN 90-346-0924-3 en ISBN 90-346-0944-8.

Vogelwenskaarten; Koördinatiecomitee voor de Bescherming van de Vogels, Durentijdslei 14, 2130 Brasschaat, tel. 03/663 04 65; 1986; 100 fr., rek.nr. 000-0449595-97.

Een pakje met vijf verschillende wenskaarten met de afbeelding van groenling, roodborstje, ijsvogel, huismus, rietganzen, ...

Zorgen voor morgen: het wereldvoedselprobleem; Antwerpen, Standaard Uitgeverij; **verkrijgbaar bij de Bond Beter Leefmilieu,** Aarlenstraat 25, 1040 Brussel, tel. 02/230 94 10; 1986; 132 blz, ill.; 595+30 fr., rek.nr. 001-1475409-18.

Geeft een overzicht van de honger- en voedselsituatie in de wereld: problemen, oorzaken en oplossingen. Zie ook blz. 19 e.v.

De lucht zit vol muziek/Koerante vogels; Gilbert Van Avermaet; Belgische Boerenbond, Minderbroedersstraat 8, 3000 Leuven, tel. 016/24 21 51; 1983; 108 blz., ill.; 200 fr.

'De lucht zit vol muziek' is een geluidskassette met de zang van 40 inheemse vogels en commentaarstem. Dezelfde vogels worden gepresenteerd in het boek 'Koerante vogels' met informatie over benamingen, biotoop, voedsel, broedperiode, voorkomen, enz... De cassette is afzonderlijk verkrijgbaar aan de prijs van 100 fr.

Gifwijzer; Vereniging Milieudefensie, 2e Weteringplantsoen 9, NL-1017 ZD Amsterdam, tel. 00/31/20/22 13 66; 1986; 35 x 50 cm; 8,3 gulden, rek.nr. 1995200.

In vierkleurendruk uitgevoerde kartonnen draaischijf met allerlei tips en wetenswaardigheden over chemische afvalstoffen binnen het huishouden, zoals verf, lijm, cosmetika, afbijtmiddel, batterijen, ontstopper, enz...

De vijver; Gerald Thompson, Jennifer Coldrey en George Bernard; Lannoo, Kasteelstraat 97, 8880 Tielt, tel. 051/40 25 51; 1986; 260 blz., ill.; 895 fr., boekhandel.

Gids over de voornaamste soorten dieren en planten die in vijvers over de hele wereld zijn te vinden. De volledige flora en fauna wordt in beeld gebracht met meer dan 400 prachtige vierkleurenfoto's.

Dirk Serneels

De in de rubriek 'Publikaties' opgenomen boeken zijn **niet** verkrijgbaar bij de Bond Beter Leefmilieu, tenzij vermeld. Ze kunnen wel geraadpleegd worden in de milieubibliotheek van de Bond Beter Leefmilieu (Aarlenstraat 25, 1ste verdieping, te Brussel, tel. 02/230 94 10), geopend tijdens de kantooruren. Gelieve dus te bestellen via de betreffende uitgeverij of de boekhandel: adres, telefoonnummer, prijs en eventueel rekeningnummer worden telkens aangeduid. Steeds de titel van het gewenste boek vermelden, indien men via een rekeningnummer bestelt!

De goedkoopste manier om een boek in het buitenland te bestellen is per internationale postwissel. Formulieren hiervoor zijn in de postkantoren verkrijgbaar.

Enkel de boeken met het recyclage-embleempje werden gedrukt op kringlooppapier.

kalender

* 8 december 1986, Brussel, Kongrespaleis, studiedag **"Mobiliteit: een makro-visie op Vlaamse leest"**, incl. VTB-VAB, Sint-Jakobsmarkt 45-47, 2000 Antwerpen, tel. 03/234 34 34 toestel 294.

* 20-21-22-27 en 28 januari 1987: **kursus riolering** aan de Technische Universiteit Delft, Stevingweg 1, 2600 GA Delft, inlichtingen aldaar.

* In januari 1987 starten de regionale seminaries over **"Veilig verblijven, Vorming in verkeer"** vooral gericht op gemeentebesturen; inlichtingen VBSG, Aarlenstraat 53 bus 4, 1040 Brussel.

* Aan de VUB loopt nog steeds de cursus **"Management voor non-profit organisaties"**, telkens op dinsdagnamiddag, incl. VUB, Pleinlaan 2, 1050 Brussel, tel. 02/641 27 65 (C. Gypens) of 02/641 27 47 (L. Deschouwer).

* Tot 18 januari 1987 lopen de tentoonstellingen **"Wat 'n leven binnen de muren, Gent 1100-1350"** en **"Industriële archeologie in België, een keuze uit 10 jaar MIAT-dokumentatie"** uit het Centrum voor Kunst en Cultuur, Sint-Pietersabdij, Sint-Pietersplein 9 te Gent.

* Tot 30 januari 1987 is de tentoonstelling open over de **"Ontdekking van de vindplaats van Spy"** in het Museum van het KBIN, Vautierstraat 29, 1040 Brussel.

* 16-18 juni 1987 in Rotterdam: IFHP-IULA Symposium **"Prevention and repression of large-scale industrial accidents"**, incl. IFHP, Wassenaarseweg 43, 2596 CG Den Haag, Nederland.

* 3-8 juli: **Ecovision 1987: vierde biënnale voor de Europese milieufilm in Birmingham**, incl. CECE, Rue de Varenne 55, 75341 Paris Cedex 07.

MEDEDELINGEN:

TGV-badges en -zelfklevers!

Om de anti-TGV-strijd ook na de betoging te steunen kan u op het sekretariaat van de Bond Beter Leefmilieu nog steeds terecht voor badges a rato van 20 fr./stuk, zelfklevers a rato van 10 fr./stuk én voor informatie. Wees snel! Binnen tien jaar zijn dit kollektor items!

Liefste lezers,

De nieuwjaarsbrief van de Bond Beter Leefmilieu onder de vorm van een dik dubbelnummer (januari/februari) zal begin februari bij u in de bus vallen. Even geduld en geen paniek! Tot dan.

ILLUSTRATIES: blz. 3: B. Wens; blz. 3-4-6: Brabantse Milieufederatie; voorpagina, blz. 9-11-15: Joris Van Reusel; blz. 19-20-21: Solidariteitsagenda 1984; blz. 24: archief Milieurama

MILIEURAMA IS HET
MAANDBLAD VAN DE
BOND BETER LEEFMILIEU

REDAKTIE EN ADMINISTRATIE:

Aarlenstraat 25, 1040
BRUSSEL.
Tel. 02/230.94.10

JAARABONNEMENT:

400 fr. te storten op rek.nr.
001-1475409-18 van de Bond
Beter Leefmilieu v.z.w.
Steunabonnement: 1000 fr.
Buitenland: 550 fr.
Los nummer: 50 fr.

HOOFDREDAKTEUR:

Dirk Van Melkebeke
REDAKTIESEKRETARIS:
Geert Selleslach

MEDEWERKERS:

Hendrik Buekens
Annemie De Jonghe
Koen Goemans
Lieve Grauls
Dirk Serneels
Geert Suy
Jean-Luc Van den Eede
Dirk Vercammen

LAY-OUT:

Monica van Reijen

TIKWERK:

Dirk Serneels

VERANTWOORDELIJKE

UITGEVER:

Dirk Van Melkebeke

COPYRIGHT:

Overname van artikels wordt
aanbevolen, mits schriftelijke
toelating en bronvermelding.

UITERAARD IS OOK DEZE
MILIEURAMA OP KRING-
LOOPPAPIER GEDRUKT.

puzzelen

C 1	
F14	
D 6	
I 6	
N 5	
B 9	
N13	
I13	
E14	
J14	
K 9	
M 9	
G15	

BOEKENPAKKET TE WINNEN

Na het oplossen van het kruiswoordraadsel kan men met de aangeduide letters in het mini-roostertje een milieu-trefwoord vormen dat in deze Milieurama aan bod komt. Indien u ons dit trefwoord per gele briefkaart of per brief laat weten, maakt u kans op het winnen van een boekenpakket. Sturen naar: **Milieurama Puzzelen, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel**. De oplossingen dienen ons voor 1 februari te bereiken.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
A															
B															
C															
D															
E															
F															
G															
H															
I															
J															
K															
L															
M															
N															
O															

HORIZONTAAL

- A. vertrek - pap - tweede gewas van een hooiland
- B. geredde persoon
- C. tegenwerpen - maken - gegroet - het likken
- D. metaal - erwtensoep - eenmaal
- E. Egyptische rivier - woonschip - Europeaan - Europeaan
- F. meester - zintuig - eventueel
- G. volmaakt - geslaagd
- H. eer bewijzen - planeet - wagen
- I. jamaikapeper - insecticide
- J. voorzetsel - African National Congress - hij
- K. bijl - gassoort - bierbestanddeel - deel van het skelet
- L. Franse stad - Oostvlaams stadje - larve
- M. toekomstige echtgenote - nieuw - dierlijk produkt
- N. oorzaak van het serre-effekt
- O. fraai gelegen - Aktiekomitee Leefmilieu

VERTIKAAL

- 1. specerij - olm - welriekend hars
- 2. zuurpruim
- 3. kersesoort - Nederlandse rivier - oorlogsvlieg
- 4. wild zwijn - Franse schilder - Jeruzalem
- 5. kippenloop - papegaai - troefkaart - pluk, bos
- 6. senior - smalle plank - neon
- 7. onbeschreven - aantekenboekje
- 8. Nederlandse schrijver - Belgisch drielanden
- 9. vlijtig - giftig gas
- 10. voorzetsel - Griekse godin - onderofficier
- 11. smal - klein hert - deel van de mond - kleefstof
- 12. inval - hoop koeiedrek - honingdrank
- 13. krijgsgewoel - tijdsmaat - gissen
- 14. insectenbestrijdingsmiddel
- 15. geschrift - vat - vrouwelijk roofdier

Oplossing van het oktober-nummer: A. paprika-egoïsme; B. oker-arena-kaas; C. RTL-enk-Ems-pad; D. te-pit-eik-go; E. oa-Oeral-ea; F. ekonoom-nazisme; G. ram-origine-een; H. eg-nol-gas; I. tak-speeling-ara; J. hoesten-neerhof; K. ui-steeg-ia; L. af-kat-elf-OT; M. tor-lel-era-spa; N. eten-rente-sten; O. roemrijk-snijtand. 1. portier-theater; 2. akte-kakao-foto; 3. pel-oom-keu-ree; 4. rr-pan-sik-NM; 5. ei-oogst-Al; 6. kantoor-pestert; 7. ark-eminent-lek; 8. ar-Gol-eb; 9. ene-aniline-ets; 10. gamelan-negeren; 11. si-zegge-la; 12. ik-kei-rif-st; 13. sap-Ase-aha-sta; 14. maag-metro-open; 15. esdoren-afstand. Het te zoeken trefwoord was: **ENERGIEBESPARING**. Uit de juiste oplossingen werd **Robert Beeldens** uit **Noorderwijk** als winnaar geloot. Hij zal eerstdaags een boekenpakket ontvangen.

Dirk Serneels